

MILIEURAMA

AFGIFTEKANTOOR
BRUSSEL 4

▪ MAANDBLAD ▪ 10e JAARGANG ▪ DECEMBER 1990 ▪

- Dossier realisatie Vlaams regeerakkoord—
- Een gesprek met Aviel Verbruggen—
- Wij kopen geen GATT in een zak—
- Perswerk in de non-profit sektor (deel 1)—

BOND BETER LEEFMILIEU . 12

Inhoud

<i>Inhoud en Editoriaal</i>	2	<i>Frontlijn: Halveer het Vlaamse verkeer</i>	22
Dossier realisatie Vlaamse regeerakkoord:		Wij kopen geen GATT in een zak	23
Le sale pays qui est le mien	3	<i>Lezersbrief</i>	26
De milieuwinst na twee jaar Vlaamse executieve	7	Het best onderhouden dorp	27
Het rariteitenkabinet	13	Perswerk in de non-profit sektor, deel 1	28
Een bankje vooruit... maar welk schoolbankje?	14	<i>Korte berichten</i>	30
De ekonoom wil minder stroom	18	<i>Boek en milieu</i>	32
<i>Flitsen</i>	12	<i>Puzzelen</i>	34
<i>Wet en Pers</i>	16	<i>Kalender & kolofon</i>	35

Editoriaal

Eind oktober evalueerde B.B.L., naar aanleiding van het nieuwe parlementaire jaar, het milieubeleid van twee jaar Vlaamse executieve. Als koepel van milieu- en natuurverenigingen is het onze maatschappelijke taak dat te doen en een kritische noot te laten horen als dat nodig is. Het feit dat de belangrijkste milieu-aktor, gemeenschapsminister Kelchtermans de Bond ook financieert, verandert daar niets aan.

Jammer genoeg was het resultaat ook niet echt positief te noemen. Heel wat punten waartoe de executieve zich in haar regeerakkoord had verbonden, bleven immers aanslepen of werden vanuit natuur- en milieu-oogpunt als onvoldoende bestempeld. B.B.L. gaf de executieve een rapport van 45%.

Eigenaardig genoeg was de reactie van minister Kelchtermans ongevoelzaam scherp. Blijkbaar nam hij een en ander persoonlijk op. De Bond werd immers scherp verweten partijdig te zijn. Nochtans werd er duidelijk gesteld dat de boodschap aan de executieve als geheel was gericht. Een integrale beleidsploeg die, althans met woorden, een integraal milieubeleid nastreeft. Een team waar vier grote partijen een belangrijke milieurelevante bevoegdheid hebben en dus elk een stuk van de milieuverantwoordelijkheid dragen. De bewering dat de Bond te kwader trouw zou zijn en zich politiek niet neutraal zou opstellen, snijdt dan ook geen hout.

Een tweede verwijt dat de minister ons naar het hoofd slingerde, was ondeskundigheid. De Bond zou bij verschillende punten de bal volkomen hebben misgeslagen. Bij nader toezien bleek het hier te gaan over foute interpretaties van de B.B.L.-opmerkingen. In hooguit enkele detailpunten kan men over de precisie discussiëren, maar in geen honderd jaar kan men de kern van de boodschap ontcrachten. Het zou de executieve in het beste geval één procent meer hebben opgeleverd. De konklusie is zoals vaak: als het nieuws slecht is, moet de boodschapper het ontgelden.

Luc Goeteyn

Le sale pays qui est le mien

Het belangwekkende Nederlandse milieuraapport "ZORGEN VOOR MORGEN" noemt Nederland het vuilste land ter wereld. Wanneer de gemiddelde cijfers die men in vergelijkingen doorgaans hanteert, niet voor België, maar voor Vlaanderen worden bekeken, komt die stelling op de helling te staan. De bedenkelijke eer van vuilste land zou wel eens Vlaanderen kunnen toekomen. Een gedetailleerd vergelijkend onderzoek is nog niet voorhanden, maar een beperkte toetsing van een aantal cijfers wijst in die richting.

Eind 1988 werd het Nederlandse milieu-rapport ZORGEN VOOR MORGEN voorgesteld. Het motto daarbij was: Nederland, vuilste land ter wereld. Om dat te staven werden enkele milieurelevante indicatoren met andere landen vergeleken. Met België werd meestal ook vergeleken. Helaas voor Vlaanderen worden de Belgische cijfers echter vooral gebufferd door de groene long ten zuiden van Samber en Maas.

Wanneer we enkele milieukentallen bekijken voor het niveau waarop 90% van het milieubeleid wordt uitgevoerd, met name Vlaanderen, ontstaat een heel ander beeld. We geven hiervoor enkele voorbeelden en vergelijken ze met de Nederlandse gemiddelden. Daaruit blijkt dat de situatie in Vlaanderen op heel wat punten erger is.

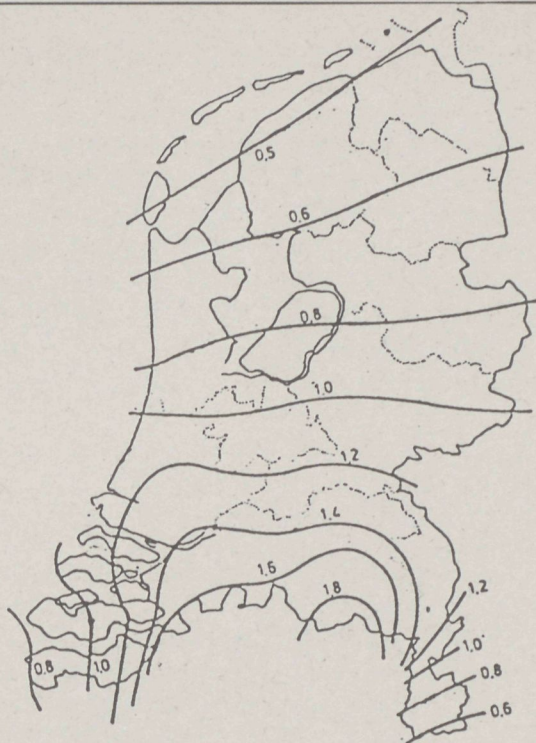
Deposities van potentieel verzurende stoffen in Nederland in 1986 in mol/ha/jaar. (bron: RIVM)
(Uit: Zorgen voor morgen, p. 109)

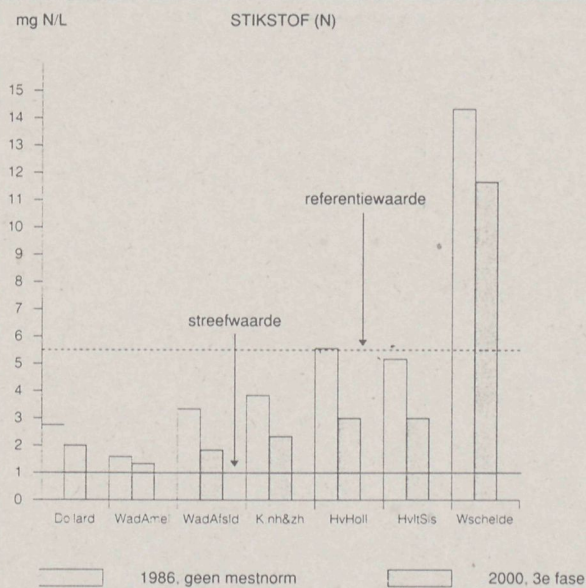
Dossier realisatie Vlaams regeerakkoord

	VLAANDEREN	NEDERLAND
<i>Mondiale milieuproblemen</i>		
*Broeikaserekt:	10 ton CO ₂ /inwoner 4000 ton/km ²	10 ton CO ₂ /inwoner 3500 ton/km ²
*Aantasting van de ozonlaag:	1,5 kg CFK/inwoner	0,8 kg
*Verspilling van -fossiele brandstoffen	analoog met CO ₂ -emissie	analoog met CO ₂ -emissie
-genetisch materiaal	40% wilde dieren bedreigd	38% bedreigd
<i>Kontinentale milieuproblemen</i>		
*Verzuring: (zie kaart)	depositie: 5300 zuureq./ha/jaar	4900 zuureq.
<i>Fluviale milieuproblemen</i>		
*Globale oppervlakte-waterkwaliteit:	75% zeer slecht	40% zeer slecht
<i>Regionale milieuproblemen</i>		
*Vermesting	55 ton mest/ha/jaar met kunstmest: 200 kg P ₂ O ₅ /ha/jaar 450 kg N/ha/jaar nitraat in grondwater 50% van ondiepe putten > 50 mg/l. fosfaatdoorslag (onbekend wel indikaties)	48 ton 150 kg P ₂ O ₅ 450 kg N 10 à 100 mg/l op zand (zie kaart) 15% van landbouwareaal
*Verspreiding milieugevaarlijke stoffen: cadmium (zie kaart)	± 8 à 9 g/ha/jaar	3-11 g/ha/jaar
chemische bestrijdingsmiddelen in landbouw	0,9 kg/inwoner	1,3 kg/inwoner
*Verdroging: (zie kaart)	geen globale overzichtscijfers	daling in zandgronden tot hoger dan 70 cm; aan grens met Antwerpen/ Limburg ± 50 cm
*Afval (zonder bagger)	26 miljoen ton; 4,3 ton/inwoner	50 miljoen ton 3,6 ton/inwoner
verwerking huishoudelijk afval	10% recyclage 30% verbrand 60% gestort	15% recyclage 35% verbrand 50% gestort
verwerking industrieel afval	40% recyclage 5% verbrand 55% gestort	70% recyclage 2% verbrand 28% gestort
<i>Lokale milieuproblemen</i>		
*Versnippering	nog ± 10% groene gebieden op het gewestplan ± 40% geurbaniseerd 0,64% natuurgebieden	± 10% geurbaniseerd 3,2 %
* Verstoring door geluid:	70% > 55 dBA	40% > 55 dBA

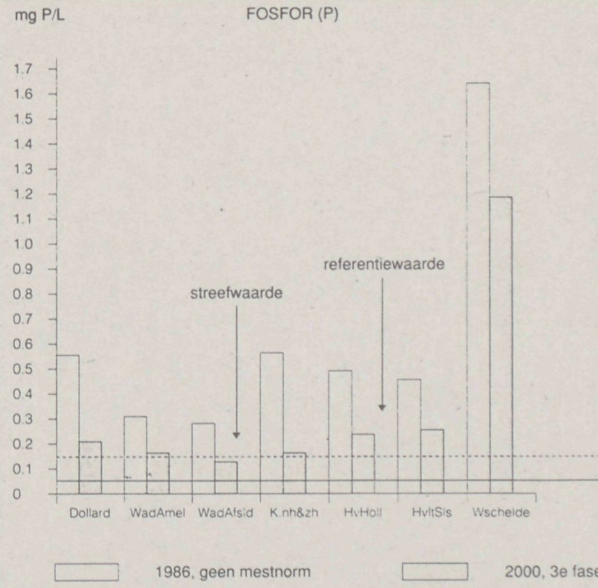

Grootschalige jaargemiddelde
concentratie van Cadmium
in ng/m³, afgeleid
uit metingen voor de
periode 1982-oktober 1983.
(Uit: Ros J. en Slooff W.:
Ontwerp einddocument
cadmium, R.I.V.M.)

Stikstofconcentratie bij de uitwateringen (zoet)
naar de zee in 2000 bij vastgestelde maatregelen.
(bron: RIVM)
(Uit: Zorgen voor morgen, p. 167)

Fosforkoncentratie bij de uitwateringen (zoet) naar de zee in 2000 bij vastgestelde maatregelen.
(bron: RIVM)
(Uit: *Zorgen voor morgen*, p. 168)

Uit deze summiere lijst van indicaties blijkt dat Vlaanderen qua milieu-aantasting er globaal genomen erger aan toe is dan Nederland. Als beleidseenheid bekeken mogen wij waarschijnlijk de eer van het vuilste land ter wereld opeisen.

Dat Vlaanderen er sowieso erg aan

toe is, ontging uiteraard niemand. Beleidsmatig werden er echter tot over enkele jaren geen wereldschokkende initiatieven genomen. Toen twee jaar geleden een verruimde Vlaamse executieve aantrad (C.V.P., P.V.V. verruimd met S.P. en V.U.) werden milieu en natuur, voortgaand op het regeerakkoord, voor ongeveer de eerste

keer ernstig genomen. Op papier althans. De slechte milieusituatie dwong daar ook toe. Dat er iets moest gebeuren was duidelijk, de gegevens op deze bladzijden getuigen daarvan. Over wat geschreven werd wat ging gebeuren en of dat ook werd gerealiseerd, verneemt u in volgend artikel.

Luc Goeteyn

Signalen van matige en ernstige verdroging in Nederland, bestaande uit een gedeeltelijke dan wel een volledige verdwijning van vochtgradiënten en versterking van de natuurlijke waterhuishouding.

(bron: IvM/CML)

(Uit: *Zorgen voor Morgen*, p. 248)

De milieuwinst na twee jaar Vlaamse executieve

De verruimde Vlaamse executieve die eind 1988 in het zadel kroop, schreef in haar regeerakkoord een vrij uitgebreide hoofdstuk "milieu en natuur". Dat was een primeur. Na twee jaar bekijken we wat daar voorlopig is van terechtgekomen. We trekken ook konklusies voor het jaar dat deze beleidsploeg voor de verkiezingen nog rest. Er blijkt nog heel wat werk aan de winkel te zijn.

Ongeveer twee jaar geleden werd de verruimde Vlaamse executieve in de steigers gezet. In het regeerprogramma van deze nieuwe beleidsploeg kwamen milieu en natuur ongeveer voor de eerste keer uitgebreid aan bod. Het verschil met de regeringsverklaring van de C.V.P.-P.V.V. executieve van een half jaar vroeger is in dit opzicht tekenend. De thema's ruimtelijke ordening, milieu en natuur verhouden zich in beide verklaringen met een faktor van respectievelijk zes tegen een. Een beetje gokker zou wel weten waarop zijn geld te zetten.

Een weddenschap wordt echter pas gewonnen als de hogere kansen zich ook in resultaten vertalen. Wanneer we de voor het milieu relevante punten uit het regeerprogramma van de verruimde executieve na twee jaar overlopen, kunnen we alvast twee tendensen vaststellen.

1. Met nog ongeveer een jaar te gaan heeft deze executieve de helft van haar punten nog niet volledig gerealiseerd. De helft is hier bovendien geen voldoende.

2. De kwaliteit van wel uitgevoerde punten laat, vanuit milieu- en natuuroogpunt, vaak te wensen over. Als dit mee in rekening wordt genomen ligt het voldoende nog verder weg.

Om dit te staven overlopen we even de belangrijkste punten uit dat regeerakkoord. De konklusie is echter nu al dat de executieve er nog een stevige eindspurt zal mogen uitpersen als ze naar het volgende leerjaar wil overgaan.

PROGRAMMAPUNTEN

ENERGIE

1. Nieuwe projecten voor warmterekuperatie.
2. Normatieve akties naar gebouwen- en verwarmingssector toe.

VERKEER EN VERVOER

3. MER voor belangrijke infrastructuurwerken.
4. Globaal mobiliteitsplan.
5. Snel en comfortabel openbaar vervoer.

EVALUATIE

Hier is niets konkreet gebeurd. Er is onlangs wel een nota in de Vlaamse Raad neergelegd, met een impulsprogramma energietechnologie.

Er zijn konkrete plannen voor het instellen van normen voor woningisolatie.

Niet steeds. Wel voor de TGV, in eerste instantie niet voor Zaventem 2000. Maar de lijsten zijn onvolledig en worden inkoherent geïnterpreteerd.

Is er, maar weinig konkreet voor milieu-aspekten.

In de praktijk weinig verbeteringen. Het nationaal budget is opgetrokken, maar STAR 21 moet nog alles bewijzen. De Vlaamse vervoersmaatschappij staat in de steigers maar heeft te weinig middelen en van een structurele aansluiting op het treinnet is nog

6. Mildereren van milieu-onvriendelijke effecten van wegvervoer.

geen sprake. Het "park-and-ride" systeem creëerde wel extra parking nabij stations, maar weinig extra reizigers.

7. Stimuleren van car-pooling.

Onduidelijk, hooguit door het terugbrengen van rijvakken, maar mogelijk ook strijdig met het wegwerken van structurele fileproblemen. Stimuleren van vrachtvervoer per spoor of per boot gebeurt niet.

8. Nieuwe projecten indien ekologisch verantwoord.

Schoorvoetend, enkel plannen voor initiatieven nabij opritten van autosnelwegen.

9. Milieu-hygiënisch verantwoorde oplossing voor de verwijdering van baggerspecie.

Niet helemaal, bijvoorbeeld autosnelwegen door de Moeren en blijkbaar ook door de Meetkerkse Polders (lage Moeren)

Strijdig met plannen om baggerspecie te dumpen in waardevolle vijvers in Nazareth en Semmersake (Schel-debekken).

RUIMTELIJKE ORDERING

10. Eerbiedigen van de gewestplannen en besluiten inzake afwijkende BPA's door executieve.

In theorie gebeurt dit, in praktijk rijzen er problemen wegens een gebrek aan criteria. Voorbeelden Wielsbeke, Assenede, Maldegem.

11. Herwerking van de basiswet uit 1962 in een dekreet, dat aan diverse basisprincipes moet voldoen.

Er is een ontwerp, maar dit is op diverse punten niet konform het regeerakkoord. Wijziging ligt moeilijk gezien de politieke verhouding binnen de executieve.

12. Opvissen van het ontwerp structuurplan Vlaanderen.

Hiervan is nog steeds geen sprake.

13. Evaluatie en herziening mini-dekreet.

Het uitvoeringsbesluit dat toepassing in waardevolle gebieden uitsluit kwam er; globale evaluatie en herziening niet.

14. Geïntegreerd "centripetaal" ruimtelijk beleid via een dekreet stads- en dorpsherwaardering.

Geen initiatieven

15. S.S.T.: integratie in globale net en opmaken van een volledig MER (niet enkel tracés). Inspraak is essentieel in besluitvorming.

Intentie is er, realisatie valt af te wachten! De MER behandelt enkel de tracé-alternatieven. De principiële beslissing werd op milieu-effecten geëvalueerd in een andere niet-openbare studie. De besluitvorming is vrij sluipend, inspraak gebeurt enkel over de tracé-alternatieven.

16. Monumenten en landschappen: maximaal behoud, integratie in natuurbeleid en herziening van wetgeving.

Geen initiatieven, tenzij een ontwerp-dekreet inzake archeologisch patrimonium

LEEFMILIEU -ALGEMEEN

17. Betrekken van sociale partners en milieubeweging.

Het eerste gebeurt vlot via SERV. De Milieubeweging werd een MINA-Raad beloofd. Het betreffende dekreet blijft echter verdacht lang in de besluitvormingsmolen steken. Het verschil in middelen is eveneens groot, bovendien zijn er regelmatig

18. Integratie in alle beleidsterreinen.

problemen met de uitbetaling van de voorbereidende kontrakten met de milieubeweging.

Een interkabinetten werkgroep milieu komt samen, in de praktijk is het geïntegreerd beleid echter nog zeer zwak: getuige daarvan de diverse vrij heterogene plannen, die nog teveel gericht zijn op het behoud van de eigen bevoegdheid.

19. Verhoging van de middelen.

Is gebeurd, maar vooral voor het "end-of-the-pipe"-beleid, en met zware skepsis ten opzichte van de privatisering. Verder meer hierover.

20. Een planmatige aanpak van bij voorbeeld een centrale milieudatabank.

Het blijft bij intenties. De echte uitvoering van de planning (cfr. kalender prof. Verbruggen) kwam nog niet op gang. De Vlaamse Landmaatschappij werkt aan een grond databank, die echter nog niet operationeel is.

21. Voldoende toezicht en strenge controle.

Dit wordt een ramp als het zo voort gaat. Massa's ambtenaren lopen naar de privé die meer betaalt.

22. Betere opvolging van de E.G.-milieuriichtlijnen.

Hier worden heel wat onregelmatigheden vastgesteld: drinkwater, MER-dekreet, asbest. Hierop gaan we straks dieper in.

LEEFMILIEU-SPECIFIEK

23. Werken aan een geïntegreerd vergunningsstelsel.

Doet men al vijf jaar. Onlangs werd ook de afvalvergunning in het milieuvergunningsdekreet opgenomen. Dit is echter nog steeds niet operationeel. Het advies van de Raad van State is er ondertussen. Dit wordt dus prioritair en zal wellicht snel - als het dekreet bestuurlijk beleid is goedgekeurd - gerealiseerd zijn.

24. MER en veiligheidsrapport voor alle projecten.

Ook de operationalisering van deze instrumenten wordt op de lange baan geschoven. Bij de MER zijn er problemen inzake interpretatie en bij het veiligheidsrapport bevoegdheidsproblemen.

25. Stimulering van milieuvriendelijke produkten en methodes ter preventie van vervuiling.

Een eerste stap is het ekologisch criterium in de expansiesteun. Het impulsprogramma milieu-technologie is echter nog sterk "end-of-the-pipe"-gericht. De produktnormen (nationale bevoegdheid, maar in dit verband hoognodig) zitten op de lange baan.

26. Voorkoming en recyclage van afval door selectieve inzameling, heffingen en verpakkingsreglementeringen.

Preventie en recyclage worden in het ontwerp-afvalstoffenplan weinig konkreet uitgewerkt, er zijn zware problemen aan de afzetkant en de effectiviteit van de verpakkingskonvenant is twijfelachtig. Ook produktheffingen zitten op de lange baan.

27. Decentralisering van het milieubeleid.

Moet op zich omzichtig worden aangepakt, maar er is op dit punt nog niets gebeurd. Een Kommissie Gemeentelijk Milieubeleid bereidt wel één en ander voor.

28. Uitbreiding van investeringsprogramma's voor waterzuivering, stortplaatsen voor industrieel afval, en sanering van "black points".

Het eerste is gebeurd, hoewel onduidelijk in hoeverre voor derdetraps zuivering. Het tweede gedeeltelijk, het derde niet.

29. Mestoverschotten maximaal beperken, mestbank oprichten, selectieve heffing en gefaseerde normering instellen.
30. Een open beleid via informatie aan en samenwerking met de bevolking en coördinatie van de milieu-instellingen.
31. Overleg over de gewestgrenzen heen inzake water-verontreiniging.
32. Modaliteiten van watervoorzieningsmaatschappijen harmoniseren.
33. De E.G.-drinkwaternormen in alle distributienetten naleven.
34. Een beleid inzake rationeel watergebruik.
35. Bijzondere acties, inzake verzuring, geluidshinder, CFK's en pesticiden.

Het ontwerpdecreet zou nog begin 1991 van kracht worden. In de huidige vorm is het te weinig brongericht, ontbreekt een vestigingregeling en een ekologisch verantwoorde normering. Operationalisering en verscherping zijn prioritair.

Hier worden schoorvoetend initiatieven genomen (minimaal inzage recht lozingsvergunningen), maar zeker de openbaarheid van informatie blijft in de praktijk een dode letter. Zie verder.

Dit gebeurt, maar vooralsnog met weinig tastbare resultaten.

Hierover is geen formele informatie vrijgegeven.

Juridisch gezien is dit zo, er worden echter zeer vlot allerlei afwijkingen toegestaan.

Dit gebeurt enkel indirect als de waterzuiveringsbijdrage aan het gebruik gerelateerd wordt. Dit kan echter zwartpompen en dus verdroging sterk stimuleren.

Het laatste wordt door Vlaanderen niet aangepakt. Heffingen op CFK's zitten in het programma-decreet. Voor industriële geluidshinder is momenteel een besluit in ontwerpfasen en verzuring wordt enkel onrechtstreeks via het mestdecreet aangepakt.

NATUURBEHOUD EN LANDINRICHTING

36. Natuurbehoud: optimaliseren van bestaande wetgeving, uitbouwen instrumentarium, afstemming op landbouwbeleid, edukatie en sensibilisering.
37. Dynamisch en selectief aankoopbeleid van vooral kwetsbare terreinen.
38. Golf niet in natuur- en reservaatgebieden en opstellen van een beleidsnota met duidelijke regels.
39. Een geïntegreerd landinrichtingsbeleid, dit wil zeggen rekening houden met landbouw, ruimtelijke ordening, natuur- en alle andere plattelandsfuncties.

Alleen het Natuurontwikkelingsplan werd gelanceerd. Konkrete acties blijven achterwege of zijn aan verdragingsmanoeuvres onderhevig (beheersovereenkomsten). De kartografische vertaling wordt om allerlei redenen zeer voorzichtig aangepakt.

In theorie is er meer geld, dat echter gedeeld wordt met de bosbouw. Het ontbreken van een natuurontwikkelingskaart bemoeilijkt een goede uitvoering. Op dit punt rijzen veel vraagtekens.

De nota is er, maar de uitvoerende nota die erop gebaseerd is, wordt vanuit natuuroogpunt zwaar aangevochten. Ondertussen gaat de aantasting in de praktijk door, met bij voorbeeld initiatieven in Bornem, Brugge, Wervik en zeer recent in Hoogstraten.

In theorie komt het landinrichtingsdecreet hieraan tegemoet. In de praktijk moet nog worden afgewacht of dat decreet deze intenties zal inlossen. Te meer daar sterke departementen als openbare werken en economie hier ook zwaar meespelen.

40. In de ruilverkaveling zullen natuurwaarden en agrarische belangen beter op elkaar worden afgestemd.	Ook hier is de praktijk anders dan de theorie. Getuige daarvan zijn de ruilverkavelingen van Melkwezer, Nieuwmoer en Sinaai (geen plan alternatieven).
41. Belangrijke ruilverkavelingen, landinrichtings- en waterbeheersingsprojecten vragen een MER.	Dit is gebeurd via een omzendbrief van minister Kelchtermans. Men moet dit echter nog juridisch vastleggen en de MER-lijst ermee aanvullen.
42. Spoedige behandeling bosdecreet.	Is gebeurd, het is nu wachten op uitvoeringsbesluiten.
43. Vergunningsplicht voor vegetatiewijziging in groen-en ekologisch waardevolle gebieden.	Wordt over gediskussieerd, nog geen beslissing. Dit is dringend.
44. Betere beheerscoördinatie tussen plattelands-funkties, met evaluatie van de "polders en wateringen".	Geen initiatieven.
45. Uitwerken en evalueren van pilootprojecten landinrichting.	Twee projecten zijn momenteel in voorbereiding: Noord-Oost-Limburg en de Westhoek.
46. Korrekte uitvoering bermbesluit.	Gebeurt nu beter dan enkele jaren terug dank zij een aanmaning aan de gemeenten. Er blijven echter vragen over de controle en de investeringen.
47. Bescherming bedreigde planten en diersoorten.	Enkel inzake vogelvangst gebeurde iets (enkel nog vinken vangen). Controle is ook hier een groot probleem.

Wanneer na deze opsomming een slotsom wordt gemaakt, blijkt dat op 47 konkrete engagementen er 9 nog niet werden uitgevoerd, 14 nog in voorbereiding zijn en 20 vanuit natuur-en milieuoogpunt moeten worden bijgesteld. Als de nog af te werken en bij te stellen programmapunten als halve punten worden geteld, haalt de executieve in haar tussentijds rapport 21 op 47, ofwel 45%. De Vlaamse executieve heeft op milieuvlak dit laatste jaar dus nog heel wat werk voor de boeg.

Vanuit milieu- en natuuroogpunt moet aan volgende items prioritair

uitvoering of bijsturing worden gegeven:

1. Werken aan een globaal ruimtelijk plan Vlaanderen met prioritaire milieu- en natuurakcenten.
2. Herziening van het milieudecreet.
3. Installatie van de MINA-raad, gekoppeld aan openbaarheid van informatie.
4. Operationeel maken van milieuvergunning.
5. Voldoende bemannen van de milieu-administratie.
6. Starten van echte, geïntegreerde milieubeleidsplanning.
7. Konkreet aanpakken van de mobiliteitsproblemen.

8. Bijstelling van afvalstoffenplan, mestdecreet, ruilverkavelingsoperaties.
9. Konkrete programma's voor rationeel energie- en waterverbruik.
10. Vergunningsplicht vegetatiewijziging.

Dit 10-punten programma beschouwt B.B.L. als een minimale opdracht van de executieve voor de verkiezingen. Afwachten wat hier nog van terecht komt voor we als burger opnieuw enkele politici ons vertrouwen gaan mogen geven.

Luc Goeteyn

FLITS EN

■ Eind oktober 1990 heeft de korrektionele rechtbank van Veurne uitspraak gedaan in het waterwinningsschandaal Ter Yde. De voormalige directeur Marcel G. van de waterwinningsmaatschappij I.W.V.A., werd schuldig bevonden aan inbreuk op de stede-
debouwwet, het negeren van het bevel tot stopzetten van de waterwinning, het uitvoeren van illegale waterwinning, verzet tegen de inspectie van de bevoegde diensten en het doorbreken van de verzegeling van werktuigen. In totaal werd G. veroordeeld tot een boete van 48.000 BF (of 6 maanden vervangende gevangenisstraf). De maatschappij zelf werd burgerlijk aansprakelijk gesteld en verplicht binnen de vier maanden de zuigleidingen op de installaties te verwijderen en de plaats te herstellen, dit houdt niet het totaal herstel van het gebied in. De I.W.V.A. werd eveneens veroordeeld tot het betalen van 1 BF morele schadevergoeding aan de v.z.w. Natuurre-servaten. De v.z.w. beschouwt de veroordeling van Marcel G. een morele overwinning en hoopt dat dit een precedent mag zijn voor gelijkaardige en toekomstige milieu-overtreders.

■ De Brusselse schepen van leefmilieu, Michel Van Roye, heeft in september een steekproef gehouden bij de Brusselse gezinnen. Er werd gevraagd of men bereid was huishoudelijk afval te scheiden in aparte vuilnisbakken voor organisch en ander afval. De mensen die een antwoord terugstuurden zijn vooral mensen die zich bewust zijn van het afvalprobleem en er iets aan willen doen, maar het is toch opmerkenswaard dat 99% van de 800 antwoorden bevestigend waren (dit is iets meer dan

1% respons). Dit is misschien een stimulans om een grondig onderzoek naar de mogelijkheden voor gescheiden afvalophaling in Brussel te organiseren. In de rand van de enquête kwamen een aantal opmerkingen terug:

- men vond het jammer dat de wekelijkse glas- en papierophaling niet meer bestond;
- men wees op het belang van schoolonderricht;
- de nieuwe provinciale milieubelasting voldoet niet aan het principe "de vervuiler betaalt";
- de vuile straten.

■ Het Nederlandse ingenieursbureau Cauberg-Huygen heeft in opdracht van de Nederlandse Spoorwegen gemeten hoeveel lawaai er ontstaat door het voorbijrijden van een TGV. De metingen zijn uitgevoerd langs het traject van de TGV Atlantique, onder meer ter hoogte van Le Mans, en vonden plaats volgens ISO-normen, drie meter en half boven de bovenkant van het spoor. Op 25 meter afstand veroorzaakt een TGV tegen 220 km/uur een geluid van 88 dB(A). Een Nederlandse intercity of stoptrein bij een snelheid van 130 km/uur produceert 90 en 92 dB(A). Wanneer de TGV rijdt aan 300 km/uur stijgt het geluidsvolume tot 93 dB(A), praktisch evenveel als een gewone trein.

De oudere TGV-lijn, de Sudest naar Lyon, maakt veel meer lawaai. Een belangrijk deel van het TGV-lawaai komt van het schuren van de stalen stroomafnemer langs de bovenleiding. Ook is er veel aerodynamisch lawaai: gesuis en gebulder van de wind. Dit impliceert dat lage geluidsschermen dit geluid niet kunnen tegenhouden.

■ Begin november eindigde de tweede wereldkonferentie over het klimaat. De slotverklaring is volgens specialisten erg vrijblijvend. Het bezit geen vermeldingen over industrielanden die streefdoelen vooropstellen om de CO₂-emissies te reduceren. Er is geen rekening gehouden met de aanbevelingen van wetenschappers. Zij zijn van mening dat nu akties moeten ondernomen worden om de uitstoot van gassen die bijdragen tot het broeikaseffekt te verminderen, om zo de risico's voor de mensheid en de natuurlijke ecosystemen zo klein mogelijk te houden.

Deze weigering van de industrielanden om een bindende verklaring over de controle op de uitstoot van CO₂ te ondertekenen, heeft ertoe geleid dat de ontwikkelingslanden op hun beurt weigerden zich te engageren op het vlak van de bescherming van hun regenwouden. Het enige resultaat bestaat uit een lijst van landen die zich eerder al gebonden hadden om de CO₂-emissies te stabiliseren. Hierop ontbreken de Verenigde Staten en de Sovjetunie.

Wel zijn meer dan 130 landen overeengekomen dat ze in de komende 18 maanden over een wereldwijde klimaatskonventie in 1992 willen onderhandelen.

Het engagement van België om zijn emissies tegen het jaar 2000 met 5% te verminderen, zoals door staatssecretaris Miet Smet als een grote inspanning werd beschouwd, is totaal onvoldoende. Het W.W.F.-Wereld Natuur Fonds heeft een "position paper" over deze problematiek gemaakt: "Climate Change". U kan dit gratis bekomen via het telefoonnummer 02/347.47.70.

Het rariteitenkabinet

Onregelmatigheden in het Vlaamse milieubeleid

De voorbije maanden hebben ook enkele "eigenaardigheden" in het Vlaamse milieubeleid de aktualiteit gehaald. Deze feiten tonen aan dat de konkrete uitwerking van een geïntegreerd en duurzaam milieubeleid "te velde" nog een ware optie is. Bovendien is voor veel van deze problemen nog geen structurele oplossing in zicht. In dit artikel gaan we even dieper in op deze onregelmatigheden.

Ten eerste is er de stroom van ontheffingen die op allerlei manieren verleend worden. De meest in het oog springende zijn de volgende:

1) Afwijkingen op de normen voor drinkwater. Gedurende de voorbije maanden zijn in het Belgisch Staatsblad lange lijsten verschenen met ontheffingen voor verschillende parameters van de drinkwaterkwaliteit. Zowel het gehalte aan pesticiden, als nitraat en kalium mag de Europees vastgestelde richtwaarden ruim overschrijden.

Nochtans kan juridisch gezien geen afwijking verleend worden voor pesticiden. Bovendien wordt in het regeerakkoord bepaald dat de Vlaamse executieve de door de E.G. opgelegde normen voor drinkwater zal doen naleven.

In tegenspraak daarmee staat men afwijkingen toe en investeert men in peperdure zuiveringsinstallaties terwijl van de, eveneens in het regeerakkoord beloofde, beperking van het gebruik van pesticiden en mestoverschotten nog steeds geen sprake is. We vragen ons af hoe op deze manier ooit de doelstellingen van de Noordzee-konferenties kunnen gerealiseerd worden.

2) Een andere sectie waarin blijkbaar met ontheffingen wordt gesjoemeld zijn de afvalheffingen. Minister Kelchtermans durfde de Vlaamse raad hierover zelfs voorliegen.

Blijkbaar is de ene vrijstelling de andere niet en moet over "reglementair" verleende afwijkingen niet eens gesproken worden, zelfs als een volksvertegenwoordiger hierom vraagt. Hoe valt dit te rijmen met het open beleid inzake leefmilieu zoals dat in het Vlaams regeerakkoord staat ingeschreven?

Over de openbaarheid van milieugegevens in het algemeen kan trouwens ook een en ander gezegd worden. Er bestaat geen wettelijke verplichting om bij voorbeeld de drinkwaterafwijkingen te publiceren.

Ondanks langdurig aandringen, zijn nog steeds geen preciese meetgegevens bekendgemaakt over het ozongehalte in onze omgevingslucht gedurende de warme zomermaanden.

Nochtans beloofde de Vlaamse executieve binnen het milieubeleid informatie aan en samen-

spraak met de bevolking te verzorgen. De Europese richtlijn van 7 juni jongstleden inzake de vrije toegang tot milieu-informatie blijft voorlopig nog dode letter.

Niettegenstaande alle mooie verklaringen in het Vlaams regeerakkoord en in partijresoluties blijven ook de Vlaamse natuurgebieden in de praktijk zwaar onder vuur liggen. De recente perikelen rond het golfterrein in Hoogstraten en de afwikkeling van de recreatieplannen in Limburg tonen aan dat "de realisatie en de versterking van de bestaande natuur- en landschapswaarden" voor

sommige politici nog geen prioriteit zijn.

Het instrument "milieu-effektbeoordeling" wordt systematisch uitgehold door een te kortzichtige interpretatie van de lijsten met projecten waarvoor een MER dient opgemaakt te worden. Bovendien doet zich meer en meer de nood voelen aan MER's in een vroeger stadium van de beslissingsprocedure.

Al te vaak zijn reeds beleidsbeslissingen genomen (S.S.T., uitbreiding Zaventem, gewestplanwijziging voor Sun Parcs-Mol Rauw) alvorens men voor de uitvoering

van het project zelf een MER laat opstellen.

Op die manier kunnen hoogstens nog enkele randmodaliteiten worden bijgestuurd en verwordt het MER tot een rechtvaardiging van al genomen beslissingen (Center Parcs Maasmechelen).

Al deze onregelmatigheden ondergraven de geloofwaardigheid van het Vlaamse milieubeleid. Meer nog dan de objectieve evaluatie van het regeerakkoord, bewijzen ze dat er in de konkrete praktijk van het milieubeleid in Vlaanderen een diepe kloof bestaat tussen woord en daad.

Rik De Baere

Het Vlaamse milieubeleid in cijfers

Ontwerpbegroting en programmadekreet 1991:

BANKJE VOORUIT... maar welk schoolbankje ?

Over de leefmilieubegroting voor 1991 was de kommentaar van de Bond Beter Leefmilieu in augustus relatief kort en kernachtig: "kus van 'de juf en een bank vooruit'". Zowel aan de inkomsten- als aan de uitgavenzijde leken de stijgingen immers zo sensationeel, dat men niet anders kon dan de wierook bovenhalen. Maar zoals toen reeds gesteld werd: zelfs dit sterk aangegroeide budget beantwoordt niet volledig aan de gestelde milieuproblematiek in Vlaanderen. Een verhaal over de centen in het Vlaams milieubeleid.

Centraal in de aktuele discussie staat vanzelfsprekend de inkomstenzijde van de begroting: via het programmadekreet wordt terug aan de heffingen gesleuteld - en hiermee wordt het MINA-fonds gespijsd.

De betrokken heffingen hebben als eerste doelstelling het financieren van onderdelen van het milieubeleid. Eerst stelt het kabinet de nodige sommen vast en vervolgens wordt nagedacht over het gedragsbijsturend karakter van

heffingen. De vervuiler betaalt hier dus wel, maar hij betaalt slechts voor de door de overheid voorgenen opkuis. Voor de B.B.L. moet in omgekeerde richting gedacht worden. Eerst moet men het gedragsbijsturend karakter

ter van de heffing centraal stellen: de vervuulende activiteiten zullen dan wel een bijzonder efficiënt karakter moeten hebben vooraleer de vervuiler ermee door zal gaan. Bepaalde vormen van milieuschade, zoals luchtvervuiling, illegale grondwaterwinning of landschappelijke of natuurschade, blijven nog integraal buiten schot. Nochtans moet een gedragsbijsturende heffing op alle vormen van vervuiling slaan, om doorschuifoperaties te voorkomen. Indien technische moeilijkheden een onoverkomelijke hinderpaal zouden vormen, dan zullen deze moeilijkheden ook een hinderpaal vormen voor een vergunningen- en controlebeleid. Deze technische moeilijkheden moeten dan ook uit de weg worden geruimd, en daartoe moeten geld en personeel worden vrijgemaakt.

De hoeveelheid onrechtvaardigheden is verminderd, maar nog niet voldoende:

- het feit dat men de heffingen op intensieve veehouderij onder het mestdecreet brengt, mag niet betreffen dat men de landbouw, financieel even zwaar onder druk zou zetten als de overige sectoren.
- het feit dat het aandeel van de industrie in het heffingenpakket sterk gestegen is, belet niet dat de overgangsregelingen die ingeschreven zijn, op een zekere en korte termijn uit de wereld moeten worden geholpen. Vooral de industrieën die niet rechtstreeks in riolen lozen, moeten zo snel mogelijk opbrengen overeenkomstig hun vervuiling.

- de vrijstelling voor kleinere verbruikers moet worden uitgebreid. Het essentiële probleem zal de zinvolle aanwending van deze ter beschikking staande middelen zijn.

Vooreerst wil men tot een efficiënter beleid komen door onder-

delen ervan te privatiseren. Het is echter niet zeker dat de grote sommen die op die manier in water en afval gestopt worden tot de meest efficiënte beleidsuitvoering zullen leiden. De kwestie van overdracht van expertise vanuit V.M.Z. en OVAM, het vraagstuk van de controlebaarheid van aktoren die gedreven worden door een winstmotief, het probleem van het onmogelijk maken van een preventief beleid, het gevecht om de uiteindelijke controle op deze sectoren door binnen- en buitenlandse groepen, en de nakende initiatiefloosheid in de komende overgangsjaren wegen op deze privatiseringsoperatie.

Voor de B.B.L. is het overigens niet geheel duidelijk waarom deze op zich belangrijke milieuvraagstukken zo'n extreme prioriteit krijgen, ten koste van andere problemen. Waarschijnlijk zal nu de laatste extra frank die aan lucht, natuur, of bodem gespendeerd wordt méér milieuwinst opbrengen dan deze sommen nu margi-

naal opbrengen in de water- of afvalsektor. Dit wil voor de B.B.L. niet zeggen dat er nu minder aan oppervlaktewateren en afval moet gespendeerd worden... Een evenwichtige verdeling moet bekomen worden door ook in de andere sectoren maximale doelstellingen na te streven.

Zinnvolle besteding van een meer uitgebreid budget wil vooral zeggen dat er, meer nog dan nu het geval is, gemikt wordt op preventie. Het feit dat er zoveel middelen gaan naar afval en waterzuivering, duidt aan dat er een gebrek aan inspiratie of menselijke inzet is wat de andere sectoren betreft. Voor luchtbeleid, stiltebeleid, het zuiver houden van de bodem of voor de ekologische kwaliteit van de open ruimte zijn er niet zodanig veel "end-of-the-pipe"-maatregelen denkbaar. Uiteindelijk zal men hier meer geld en personeel moeten durven inzetten voor een stringente en preventieve vergunningenpolitiek.

Jan Verheeke

WET & PERS

PERS

Knack, 12/9/90, "Betaal maar een stukje auto", door Marcel Gydé. De organisatie van carpooling door Taxistop.

DM, 12/9/90, "Illegale vogelvangst bloeit", door Leo Verschuere. Een evaluatie van het ministerieel besluit van Kelchtermans over de vogelvangst in Vlaanderen.

HV, 13/9/90, "Tokio toont aan Brussel dat milieubeleid resultaat geeft". Met aandacht voor openbaar vervoer, fotochemische smog en geluidshinder van auto's.

HBvL, 17/9/90, "Milieu-ef-
fekt van het verkeer is onderschat", door Herman Sourbron. Een gesprek met Roel de Jong, auteur van het boek: "Verdwijnt de auto?"

FET, 21/9/90, "Stedelijke milieudienst past voortdurend zijn taken aan". De activiteiten van de Antwerpse milieudienst uitvoering voorgesteld.

Gebruikte afkortingen:

HBvL : Het Belang van Limburg

GvA : Gazet van Antwerpen

HLN : Het Laatste Nieuws

DM : De Morgen

DS : De Standaard

HV : Het Volk

FET : Financieel Economische Tijd

Van de in deze rubriek vermelde pers-artikels kan schriftelijk of telefonisch een kopie worden aangevraagd bij de Bond Beter Leefmilieu, Luxemburgstraat 23/5, 1040 Brussel, tel. 02/514.05.00. Duidelijk vermelden waarvan je een kopie wenst. Bij de kopies wordt er een over-schrijvingsformulier gevoegd, waarmee het verschuldigde bedrag (5 fr. per kopie + verzendingskosten) kan worden gestort.

DS, 21/9/90, "Normen voor milieuvriendelijk produkt nog niet voor morgen", door Antoon Wouters. Bevoegdheidsproblemen rond de invoering van produktnormen in België.

DS, 24/9/90, "Milieubeweging: Wereldbank financiert ekologische rampen". Met voorbeelden uit Guinee, Kameroen, India en Indonesië.

HV, 25/9/90, "Chemische nieuwkomers moeten onschuldig zijn", door Walter De Taeye. Ekotoxikologie kan milieuverloedering afremmen.

Knack, 26/9/90, "En eeuwig sterven de bossen", door Simon Rozendaal. Milieuvervuiling in Lapland.

GvA, 26/9/90, "Fietsen krijgt eindelijk volwaardig statuut". Aanvullende, nieuwe verkeersregels vanaf 1 januari 1991.

FET, 27/9/90, "Geruisloze overname HMZ zet Belgische bewindslui in hun ondergoed". Een tijdsbeeld van de industriële windturbinebouw.

FET, 28/9/90, "Nederlandse baggeraars zien brood in schonere waterbodems". Zij proberen een nieuwe markt te creëren: die van het reinigen van vervuilde waterbodems.

H.V., 2/10/90, "'t Trilt en 't maakt lawaai? De TGV!", door Fred Vandenbussche. Geluidsschermen ontstaan niet om de hinder van de TGV in te dijken, volgens Dynamic Engineering.

Knack, 3/10/90, "De bus is het bijna moe", door Peter Renard. Over de toekomst van de mobiliteit in Vlaanderen.

FET, 5/10/90, "Economisch

belang van monumenten onderschat". Een voorstelling van het dossier van de Koning Boudewijnstichting over de economische en fiscale aspecten van de monumentenzorg.

DS, 5/10/90, "Ekologie is economie", door Mark Debrulle (vrije tribune). Bedenkingen over het milieu-bewustzijn en economische ontwikkeling.

DM, 6/10/90, "Na de pest nog meer krulstaarten". De werkgroep "overbemesting" eist dramatische maatregelen tegen het teveel aan varkens.

HV, 6/10/90, "Arbeid en Milieu: geen tegenstelling". In "Leven op aarde. Hoelang nog?" ontvouwt de kristelijke arbeidersbeweging, bij monde van de K.W.B., haar (werknemers) visie op de huidige milieuproblematiek en houdt tegelijkertijd een pleidooi voor een "gezonde en rechtvaardige" economische politiek.

DS, 6/10/90, "C.V.P.-milieukongres kiest voor ekologisch beleid", door Antoon Wouters. Eko-sociale markteconomie in plaats van geprogrammeerde nulgroei.

FET, 6/10/90, "Polen: milieuverloedering stopzetten is kwestie van mentaliteitswijziging". Een overzicht van de milieusituatie in Polen.

DM, 10/10/90, "Brandgeur in het paradijs", door Tom Ronse. Een verslag over een tocht door Amazonië. Over sociaal onrecht, jacht en ontbossing.

DS, 11/10/90, "Wetenschappers: 'Zuidpool is ongerept bezit van mensheid', door Antoon Wouters. Een verslag van de internationale conferentie over de toekomstige evolutie van het leefmilieu op Antarktika, ingericht door de U.C.L. en het Kings College London.

DS, 12/10/90, "Gestreepte dolfijn sterft uit in Middellandse Zee". Sinds augustus zijn al 250 dode dolfijnen aangetroffen aan de Spaanse kust.

FET, 12/10/90, "Westen dumpst massaal toxisch afval in Polen". Nu de Afrikaanse landen hun grenzen hebben gesloten voor industrieel afval, wordt het uitgevoerd naar Oost-Europa.

FET, 13/10/90, "Wereldvoedseldag in teken van duurzame ontwikkeling". Een voorbeschuwing op de tiende Wereldvoedseldag.

FET, 13/10/90, "Europees actieplan voor geïntegreerd bodembeleid." Dit door de Raad van Europa goedgekeurd actieplan behelst het voorkomen van verdere vervuiling van de bodem door chemische stoffen, maatregelen tegen de verzuring van de grond en de strijd tegen de erosie.

DS, 15/10/90, "Olie- en gaspijpleidingen in Sovjetunie ramp voor milieu", door Antoon Wouters. Deskundigen ramen dat er per jaar, in gasekwivalenten uitgedrukt, beduidend meer dan 1 miljard kubieke meter gas en olie in het Sovjetmilieu terecht komt.

HV, 17/10/90, "België is één rampgebied", door Alain Vanbuyten. Het nationaal nucleair noodplan van het ministerie van binnenlandse zaken.

FET, 18/10/90, "Aziatische ministerkonferentie krijgt 'Groene Gedragskode' voorgeschoteld". Organisaties van milieu-activisten uit Azië en het Stille Oceaan gebied willen dat hun regeringen voortaan openlijker omgaan met milieu-informatie. Zo staat te lezen in een "Groene Gedragskode".

FET, 18/10/90, Extra bijlage milieu: een heel katern over milieu.

FET, 19/10/90, "Idee van milieufiscaliteit krijgt meer aanhangers in E.G".

Milieu is evenwaardig aan arbeid en kapitaal binnen de economie, volgens euro-parlementslid Vohrer.

DM, 19/10/90, "Vakantievilla's bedreigen voortbestaan zeeschildpad", door Leo Verschueren. Een reisverslag over Costa Rica.

DM, 19/10/90, "Ook onze tweede groene long verdwijnt", door Catherine Vuylsteke. Het begrip tropisch regenwoud doet de leek automatisch aan de ontbossingsproblematiek in Brazilië denken. Maar ook Zuid-oost-Azië's groene longen worden bedreigd.

HBvL, 22/10/90, "Er valt nog geen natuur te redden met milieुरapporten", door Herman Sourbron. Het MER zoals Vlaanderen dat nu hanteert, deugt niet als basis om een actief natuurbeleid te voeren volgens Hugo Abts, voorzitter Natuurreservaten.

HLN, 23/10/90, "Naar een belasting op autobanden?", door Peter Cotur. De Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij wil een structureel plan om 26.000 ton rubber per jaar optimaal weg te werken.

FET, 26/10/90, "Milieubeheer in de stad Antwerpen", door Chris Coeck. De auteur geeft een samenvatting van zijn eindverhandeling over de gemeente die moet instaan voor de "eerste-lijns-milieu-zorg".

FET, 27/10/90, "V.N.-konferentie over broeikas effect wordt test voor milieubeleid in Verenigde Staten." Een voorbeschuwing op de conferentie in Genève (ook GVA en DS (30/10/90)).

DS, 30/10/90 "Op gevaarlijke sporen", door E. Jacobs (vrije tribune). Een reactie op "Verdwijnt de auto?" van Roel De Jong.

De Rode Vaan, 2/11/90, "Wil het Europees parlement met zo'n monsterimago 1992 binnenstappen?", door Leo Verschueren. Bouwspeculatie rond het Europees parlement in

Brussel. Een interview met Paul Staes.

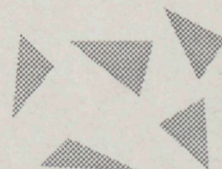
HLN, 6/11/90, "Broeikas effect: onrust wetenschappers groeit". Internationale wetenschappers waarschuwen politici op klimaatkonferentie.

Knack, 7/11/90, "Aan de zuidpool spelen we mee", door Frank De Moor. De ondertekenaars van het zuidpool-verdrag kwamen in de Chileense hoofdstad bijeen om zich over de verdere vrijwaring van Antarktika te beraden. België moet daarbij een toonaangevende rol spelen, zegt de staatssecretaris voor wetenschapsbeleid Erik Derycke.

FET, 9/11/90, "Behoud kwaliteit grondwater vereist gepaste maatregelen". Een verslag van de informatiedag over bodem en grondwater in Hasselt op 8 november.

Wij, 9/11/90, "Regenwouden voor de bijl", door M. De groodt en P. Dejaegher. Over fauna, flora, bevolking en natuurlijke rijkdommen in Zuid-Amerika.

Knack, 14/11/90, "Het regent in Genève," door Lode Willems. In Genève werd de tweede wereldkonferentie over het klimaat besloten. Zevenhonderd vorsers uit de hele wereld formuleerden aanbevelingen, maar de politiek luisterde maar half.

Aviel Verbruggen op de koffie

De ekonoom wil minder stroom

Professor Aviel Verbruggen is een autoriteit in Vlaanderen. Als energie-ekonoom en milieubeleidsspecialist heeft hij zich een degelijke reputatie opgebouwd. In die mate dat heel wat beleids-
mensen zich door Verbruggen laten adviseren. Gemeenschaps-
minister Kelchtermans vroeg hem een basisnota "milieu-
beleidsplanning" te schrijven. Dat dokument was als belangrijkste
bijlage bij het MINA-plan 90-95 gevoegd. Toch behoudt
Verbruggen een neutrale en objectieve kijk op het Vlaams
milieubeleid. De geknipte man voor een beleidsbabbel
met Milieurama.

Wie is en wat doet professor Verbruggen precies?

Ik ben ekonoom en docent milieu-
en energie-ekonomie aan de

UFSIA. Hiernaast geef ik ook les in
de opleiding milieukunde aan de
U.I.A. Ik hou me uiteraard ook
 bezig met fundamenteel onder-
zoek omtrent milieu en energie.

Dat impliceert onderzoekso-
drachten voor de conceptuele on-
derbouwing van het MINA-plan
en de wetenschappelijke onder-
bouwing van het OVAM-master-

plan. Over dat laatste kunnen we discussiëren. Verder voeren we ook onderzoek uit in het kader van de werkgroep Arbeid en Milieu. Zo loopt er een studie over milieu-investeringen.

Dat ik voorzitter ben van Arbeid en Milieu is een vrijwillig engagement. Men heeft mij drie jaar geleden gevraagd omdat men een onafhankelijke voorzitter wou, iemand die niet echt in de milieu- of vakbeweging zat.

U volgt de discussie rond milieu en vooral rond energie al jaren op de voet. Hoe schat u de milieu-evolutie in "op het terrein" tijdens het laatste decennium? En de invloed van de golfkrisis op deze tematiek?

Op dat eerste heb ik minder zicht, maar uit kontakten met biologen en chemici blijkt dat de situatie er niet op verbetert. Misschien komt dat doordat men nu zaken meet en observeert die vroeger helemaal niet werden gemeten.

Wat het tweede betreft, de invloed van de golfkrisis in kwantitatieve termen becijferen is moeilijk. Zeker is wel dat echt hogere energieprijzen op termijn een milieu-impakt hebben. Tenslotte heeft de goedkope energie ons leefmilieu voor een groot stuk bepaald. Kijk naar de ruimtelijke ordening. Waarom gaat men verspreid wonen? Omdat de verplaatsingen bedrijfseconomisch goedkoop zijn. Voor het milieu zijn ze duur, maar dat betaalt men toch niet. Dat is ook zo voor de manier van produceren en consumeren. Energie-intensieve produktie en konsumptie (bij voorbeeld voor een week vakantie naar Indonesië vliegen) worden met goedkope energie allemaal mogelijk. Dure energie maakt zo'n dingen onmogelijk, de relatie tussen energie en milieu is echt heel sterk, ook aan de emissiekant.

Maar wellicht moet de energieprijs wel sterk stijgen om een positieve invloed op het milieu te ver-

krijgen. Het energieprijnsbeleid is geen element om een kuratief milieubeleid te voeren. Als je de cyclus van milieuverstoring bekijkt, heb je bronnen van vervuiling (de maatschappelijke activiteiten). Zij geven emissies die resulteren in deposities en uiteindelijk krijg je schadelijke effecten. Daar kan je enerzijds kuratief of effectgericht op reageren, of anderzijds brongericht, wat we nu structureel brongericht of proces-geïntegreerd noemen. Hoge brandstofheffingen komen neer op het stimuleren van maatregelen in het laatste domein, het procesgeïntegreerde. Het voordeel is dat ze structureel zijn en doorwerken. Het nadeel is dat de effecten vrij lang op zich laten wachten. Als men nu echt hoge heffingen instelt, zal het effect pas binnen 10 jaar duidelijk zijn. Als men het niet doet zal het effect daarvan ook pas na 10 jaar duidelijk worden. Maar het zal hoe dan ook een belangrijk instrument zijn in het globale milieubeleid.

Ook zijn de heffingen van belang voor het innen van inkomsten om een andersoortig beleid te kunnen voeren. Brandstofheffingen werken gedeeltelijk regulerend, maar er blijft altijd een basisverbruik en dus ook basisinkomsten. Als je simpel gezegd de energieprijs verdubbelt en het brandstofgebruik halveert, dan behoud je nog altijd een behoorlijk inkomen.

U bent nauw betrokken bij de MINA-planning. Hoe evalueert u het milieubeleid van de laatste jaren, vergeleken met de periode daarvoor? Is er een wezenlijke verbetering?

Ik weet niet of je dat in het veld zal merken. Ik denk wel dat men nu echt poogt het milieubeleid meer planmatig te benaderen. In Vlaanderen is dat niet gemakkelijk. Planning is zelden in procedures ingebouwd, administraties hebben er weinig ervaring mee en de politieke wereld heeft zich nooit plan-

matig willen vastleggen. Plannen impliceert konkrete doelstellingen en de mogelijkheid achteraf te kijken of men al dan niet geslaagd is, met de kans op kritiek. Voor mij is dat echter minder belangrijk dan het plannen van doelstellingen en maatregelen, en het ter-diskussiestellen van deze zaken, wat met het MINA-plan toch wel gebeurt. Het initiatief op zich is dus zeer nuttig en vruchtbaar. Je merkt wel dat men moeilijk de fase van het MINA 2000 plan kan overstijgen. MINA 90-95 is een stapje vooruit, maar geen enorme stap. Ik vrees dat we met MINA 90-95 in Vlaanderen aan het einde van onze planningskapaciteit zitten. We hebben niet de onderbouw om het beter te doen, waar dan ook dringend aan gewerkt moet worden.

Hoe is dat MINA 90-95 tot stand gekomen? U heeft daar alleszins een belangrijke bijdrage toe geleverd.

In MINA 2000 werd aangekondigd dat minister Kelchtermans in 1990 een uitgewerkt milieubeleidsplan zou neerleggen en dat er een studie zou komen over de wetenschappelijke onderbouw van de milieubeleidsplanning. Die laatste opdracht werd mij toevertrouwd en is in bijlage bij het plan gepubliceerd. Ondertussen was de voorbereiding van het MINA-plan aangevat. Het plan is vrij moeizaam tot stand gekomen: heel wat elementen had men immers niet ter beschikking. Omdat administraties en parastaten alle beschikbare kennis en informatie al in MINA 2000 hadden gestoken, was het moeilijk de analyse in MINA 90-95 op een hoger niveau te brengen. We hebben dan meegewerkt aan een structuur om sektoriële plannen op te stellen. Het is mijn persoonlijke overtuiging dat het het beste is dat eerst te doen. Ik weet natuurlijk dat milieubeleid integraal moet worden benaderd, maar jammer genoeg was dat nog niet mogelijk.

Ons voorstel kwam dus neer op een sektoriële structuur volgens een vast stramien, zodanig dat je de plannen kan samenvoegen en zien waar er hiaten zijn. Aan een aantal sektoriële plannen zoals energie, afvalstoffen en risikobeheersing heb ik zelf ook meegewerkt. De minister heeft die structuur niet gevolgd en wou een integraal plan naar voor brengen.

Nochthans was ons structuurvoorstel planmatig: beschrijving van toestand en middelen, uitzetten van doelstellingen en uitwerken van actieprogramma's. Het was een logische structuur gericht op planning binnen iedere sektor. Het is gemakkelijk grootse dingen neer te schrijven zonder te zien of de doelstellingen haalbaar zijn. Ik denk - nog steeds - dat we momenteel nog maar op het niveau van sektoriële planning zitten. Je zit dan natuurlijk met allemaal woningen die naast mekaar staan. Onze bedoeling was om als alle sektoriële woningen er staan, per verdiep de muren door te slaan en te kijken of ze in mekaar kunnen worden gepast en welke veranderingen daarvoor nodig zijn. Met zo'n structuur worden ook snel de hiaten duidelijk, wat niet zo erg is als men maar weet waar men staat. Anders zal men sneller iets omfloersen en daar is niemand mee gediend, noch de milieubeweging, noch de overheid.

Jammer genoeg heeft de minister ons voorstel niet gevolgd, maar ik vind dat enigszins ook normaal. Anders gaan de technokraten het beleid maken, en dat vind ik niet nodig.

In uw bijdrage voor MINA 90-95 nam u een kalender op die de overgang van sektoriële naar geïntegreerde planning moest begeleiden. Die bevat concrete maatregelen en een timing, beginnend met tijdstip nul. Ik neem aan dat men daarmee het uitbrengen van het MINA 90-95 bedoelt?

Wel, ik had daar eerst een concrete datum op gezet, maar dat is dan uiteindelijk tijdstip nul geworden. De voorbije zomer heb ik een analoge opdracht van de minister uitgewerkt over het onderbouwen van de milieutoekomstverkenning: wie, waar en wanneer, dus met een kalender. Dat voorstel ligt nu bij de minister. Die gaat dat aan SERV en VLARALE ter goedkeuring voorleggen. Tijdstip nul zou gelijk zijn aan 1 januari 1991.

Aan de kalender in MINA 90-95 hebben we dus geen houvast om het beleid te evalueren. De kalender in de nieuwe opdracht is ook gewijzigd. De timing in MINA 90-95 was strakker om sneller tot geïntegreerde planvorming te komen. De kalender in het nieuwe voorstel inzake toekomstverkenning is minder strak.

Als je nu de vraag stelt naar de timing inzake milieubeleidsplanning, verwijst men steeds naar de herstructurering van de administratie die van 1 januari 1991 met een milieubeleidsdienst versterkt wordt en waarin men met coördinatoren gaat werken aan een (op termijn) geïntegreerd milieubeleid. Maar ik zeg altijd: je moet kunnen gaan, voor je wil lopen. De kalender is daarop gericht. In januari zou de uitvoering van die voorstellen moeten gebeuren. Ik heb zelf aangedrongen om nu al aan de voorbereiding te beginnen, vooral om iemand te zoeken die één en ander moet organiseren. Als je pas op 1 januari een team voor toekomstverkenning vormt, dan duurt het een jaar voor je de eerste kleine output hebt. Die voorbereiding neemt veel tijd in beslag en daar houdt men veel te weinig rekening mee.

Het A.B.V.V. noemde de structurele vernieuwing door minister Kelchtermans positief, maar vond dat het praktische beleid nog te veel een opkuisbeleid is en dat de preventieve aanpak nog niet genoeg uit de verf komt. Bent u het daarmee eens?

Dat is zo, denk ik. Dat zie je ook in het afvalstoffenplan. Men schuift wel stilaan op naar een preventiebeleid, maar dat is een langdurig en moeilijk proces. De slogan roepen is gemakkelijk, maar het beantwoorden van de concrete vragen hoe, wie en waar is veel moeilijker. Uiteindelijk vloeien milieuproblemen voort uit alle handelingen van iedereen op alle ogenblikken en dat moet je gaan beïnvloeden. Hoe moet dat? Men kan zeggen, door verinnerlijking, maar hoe wordt dat bereikt? Niet alleen met overtuiging, dit is een deel van het antwoord, maar het overgrote deel moet gebeuren met behulp van een sterk, onderbouwd en structureel beleid. Daarin heeft dit land weinig ervaring. Men moet zich dus geweldig inspannen om dat beleid te ontwikkelen en administratief te onderbouwen. Het is lelijk om te zeggen, maar ik vind het minder erg dat men minder milieu-resultaten zou behaald hebben, indien men veel resultaten geboekt had in de structurele onderbouwing van het milieubeleid. Maar dit laatste is niet echt bereikt, wat mij iets minder tot juichen aanzet.

Voor u zijn financiële instrumenten om tot verinnerlijking te komen, heel belangrijk. Wat denkt u van de manier waarop dat nu gaat gebeuren? En van de maatschappelijke verdeling van die lasten? Elke sektor roept nu dat ze zelf te veel betalen en andere te weinig.

Het probleem is natuurlijk dat men de heffingen direkt ziet als een financiering van de toegevoegde technologie. De heffingen zitten eigenlijk niet in een globaal beleidsplan waarin ze gepaard gaan met een reeks andere instrumenten. Het is een financieringsheffing om de waterzuivering en de afvalverwerking te betalen. Als een schip aan het zinken is, denk je natuurlijk niet lang na, dan moet je pompen. En dat is ook wat men

voortdurend doet. Dat pompen is noodzakelijk, anders verdrinken we, maar we moeten gradueel opschuiven tot het niet meer nodig is om te pompen. En dat vergt ingrijpende, structurele maatregelen, waarvan heffingen een zeer belangrijk onderdeel zullen zijn. Die moeten dan wel goed omkaderd worden en minder uniform zijn dan nu. De aanpassing van de waterheffing vind ik wel een stap vooruit.

Wat we in de discussie over het aandeel van groepen in de verschillende vervuilingvormen dringend nodig hebben, is een onderzoek door een echt onafhankelijke instelling naar het aandeel van deze groepen in de verschillende vervuilingvormen, zodat het principe "de vervuiler betaalt", kan worden toegepast. En dan moet je de vervuiling onverkort doorrekenen, wat uiteraard een doortastende overheid vergt. Als men echt zou willen, kan een groep onafhankelijke wetenschappers zo'n studie op 6 maand uitvoeren. We moeten het natuurlijk niet tot cijfers na de komma juist weten.

Binnen de executieve zegt men een geïntegreerd milieubeleid na te streven, maar in de praktijk loopt dat blijkbaar wel moeilijk.

Dat hangt uiteraard sterk samen met de typisch Belgisch politieke cultuur: de verzuiling en verkaveling van het politieke landschap, met de afspraak dat iedereen op zijn terrein blijft, anders komt er heisa. Dat is opnieuw een structureel probleem. De Nederlandse kabinetten zijn bij voorbeeld gewone sekretariaten, daar wordt het grootste werk door de administratie geleverd, waar milieu en ruimtelijke ordening elkaar tegen komen. Hier zijn de kabinetten machtig, en de administratie zwak en deze verschijnselen versterken elkaar voortdurend. Ik heb er niet te veel hoop op dat dit in de nabije

toekomst anders gaat lopen. Een politieke structuur en cultuur veranderen niet op een paar weken. Dat is geen positieve noot voor het milieubeleid.

Wat acht u dit jaar prioritair qua milieubeleid?

Prioritair voor mij is de onderbouwing van het milieubeleid waar ik altijd naar verwijs en een administratieve versterking. Maar dan een echte. Een kader voor 900 mensen creëren en dan niemand vinden om erin te steken, helpt natuurlijk niet. Er moeten de nodige middelen komen om een vernieuwende administratieve versterking op te bouwen. Maar ook voor een goede planning, een goede vergunningsverlening, een goede centrale inspectie, enzovoort. De administratie wordt nu wel hervormd, maar ondertussen lopen de ambtenaren weg. Volgens mij ziet bijna niemand de ernst van dat vraagstuk in. Men beseft niet dat men zonder matrozen geen schip kan besturen. Nu roept men vanop de brug bevelen, terwijl de matrozen het schip verlaten. Op de duur gaat dat niet meer varen, en daar heb ik schrik voor.

Verder hoop ik ook dat de milieutoekomstverkenning snel van start gaat en ons een goede wetenschappelijke basis geeft, zodat we binnen twee jaar een goede "state of the environment" hebben, een goed inzicht in de milieuproblemen en het antwoord op de verdellingskwestie van de heffingen. Dat zijn voor mij de grootste prioriteiten. In de praktijk zal er vooral gewerkt worden aan het uitbouwen van toegevoegde technologie: afvalverwerking en waterzuivering. Verder moeten we onze theoretische concepten over preventie en recyclage zowel voor water als afval meer gaan konkretiseren, zodat we binnen enkele jaren praktische resultaten kunnen bekomen en de vuil- en afvalvrachten kunnen reduceren.

Moet men ook niet de instrumentele basis leggen voor een volumebeleid? Denk maar aan de automobilititeit en de intensieve veehouderij. Anders blijven we de feiten achterna hollen.

Dat is duidelijk. Daar moeten we van het "stand still-principe" uitgaan, wat betekent dat de milieukwaliteit niet mag verslechteren. Als we dit als een prioriteit vooropstellen moet dat in bepaalde sectoren leiden tot volumebeperkingen. Dat zie ik als de eerste fase van een reductiebeleid.

Momenteel lijkt niemand de politieke moed te hebben dat in zijn beleid in te voeren.

Dat denk ik ook. Maar het is ook moeilijk. De betrokken belangengroepen zijn goed gewapend en hebben een goede dossierkennis. Als je mensen hebt die voor de kollektiviteit werken en de dossiers ten opzichte van belangengroepen goed beheersen, en die er zich vrij neutraal en objectief tegenover kunnen opstellen, dan kan je aan zo'n volumebeleid gaan werken. Als dat niet het geval is (of je wil dat niet hebben, dat kan ook) dan kan je moeilijk zulk een beleid ter zake voeren. Je wordt dan overrompeld door de specialisten van die belangengroepen, die heel precies weten wat ze willen. Zo'n groepen moet je met gelijke wapens bestrijden.

Professor, hartelijk bedankt voor dit interview, we maken er het beste van!

Luc Goeteyn

Halveer het Vlaamse verkeer

Dat onze auto het milieu zwaar belast is duidelijk. Rekensommetjes van wat alle auto-uitlaten de lucht inblazen en van wat ons milieu eigenlijk aankan geven hallucinante resultaten. Zelfs als elke auto over een katalysator zou beschikken, rijden we met z'n allen nog 20% te veel autokilometers. Als we dat vergelijken met wat men tegen het jaar 2000 verwacht, is dat zelfs 50% teveel.

Daarom voert de Nederlandse vereniging Milieudefensie sinds april 1990 een campagne onder het motto "HALVEER HET VERKEER". Daarbij kunnen individuele burgers vrijwillig aangeven hoeveel kilometers zij gedurende een bepaalde tijd minder willen rijden. Die kilometers worden op een nationale kilometerteller opgeteld die regelmatig in de media komt. Begin november wees die teller reeds 600.000 km aan.

Luchtverontreiniging kent geen grenzen. Vlaanderen voert meer vervuilende stoffen via de lucht uit dan in. Daarom, én omdat er bij ons per vier-

kante kilometer zelfs nog meer auto's rijden dan in Nederland, wil de BOND BETER LEEFMILIEU de aktie van Milieudefensie naar Vlaanderen uitbreiden. Trouwens met de hulp van Milieudefensie voor deelnemerspakketten en voor de computergestuurde verwerking van de gegevens.

Begin januari steekt de BOND BETER LEEFMILIEU met de campagne van wal. Dat gebeurt op een startdag waar bij gemeenschapsminister Sauvens een symbolische halve auto als nieuwjaarsgeschenk krijgt aangeboden. Een startdag die ook uitgebreide aandacht in de media zal genieten. Vanaf dan loopt de campagne ook in Vlaanderen.

In eerste instantie richten we ons tot u, milieubewuste lezer van tijdschriften waar milieu meer is dan een elektorale slogan. Wie wil overwegen om voor ons aller milieu zijn auto iets minder te gebruiken dan gewoonlijk kan bij de BOND BETER LEEFMILIEU kosteloos een informatiepakket aanvragen. Daarin vindt u de nodige informatie over de aktie.

Als u - wat wij uiteraard hopen - zou beslissen om deel te nemen, vraagt u op hetzelfde adres een deelnemerspakket aan. Daarin vindt u een informatieve brochure (met praktische tips voor alternatieven) en een boekje om de gespaarde kilometers in te noteren. De maandtotalen bezorgt u ons zodat ze op een Vlaamse kilometerteller kunnen worden opgeteld. Als u voor deze aktie enige sympathie voelt, aarzel niet en vraag het informatiepakket aan bij of neem kontakt op met:

BOND BETER LEEFMILIEU
HALVEER
HET AUTOVERKEER
Luxemburgstraat 23/5
1040 Brussel
Tel. 02/514.05.00 (kontaktpersoon: Luc Goeteyn)

P.S. In de nieuwsbrief die Milieudefensie aan alle deelnemers bezorgt kunnen vanaf nu ook reacties uit Vlaanderen worden opgenomen. Heeft u positieve reacties of suggesties? Laat het ons weten!

Wij kopen geen GATT in een zak

Gevolgen voor landbouw en milieu

In Genève vinden momenteel onderhandelingen plaats die erop gericht zijn de wereldhandel in landbouwprodukten te liberaliseren. Het gaat hier om de Uruguay-ronde van de Algemene Overeenkomst voor Tarieven en Handel, beter gekend als de GATT (General Agreement on Tariffs and Trade).

Deze ronde ging in 1986 in Uruguay van start en zou begin december 1990 in een algemeen akkoord worden afgesloten.

"Zou", want op het ogenblik van dit schrijven blijken de onderhandelingen in Genève in een totale impasse te geraten. De eisen van een grote groep landbouwexporterende landen (waaronder de Verenigde Staten, Australië en Argentinië) om de landbouwsubsidies in de nabije toekomst met maar liefst 90% af te bouwen, zijn zeer moeilijk verenigbaar met het E.G.-voorstel. Dit voorziet in de

verdere afbouw van de subsidies (die momenteel zowat 80% van het E.G.-budget opslorpen) met "slechts" 30% binnen de periode 1986 tot 1996.

Opmerkelijk is dat in de onderhandelingen de faktor milieu alleen in die zin wordt gehanteerd dat milieubeleid "niet handelsverstorend" mag werken. Dit lijkt ons, samen met veel milieu- en andere organisaties over de gehele wereld, anno 1990 niet langer verantwoord: niet alleen voor de landbouw, maar ook voor het milieu kan dit akkoord ingrijpende gevolgen hebben, zowel in onze

westerse wereld als in de rest van de wereld.

Wat is de GATT?

GATT kwam in 1947 op initiatief van de Verenigde Staten tot stand. De GATT moest de welvaart verhogen en herhaling voorkomen van de economische malaise zoals die in de jaren voor de oorlog mede door protektionistische maatregelen was ontstaan. Doel was (en is nog) de tariefmuren af te bouwen en de wereldhandel te vergemakkelijken. Thans, ruim veertig jaar later en zeven onderhandelingsrondes verder, is de GATT nog

steeds vrijwel het enige multinationale akkoord dat de handel regelt. Er zijn nu 96 landen die de GATT hebben ondertekend en nog eens 28 die zich feitelijk aan de GATT-akkoorden houden. Zo geschiedt bijna 90 procent van de wereldhandel volgens de GATT-regels! Terwijl de vorige ronden vooral liberalisering van de handel in industriële produkten betrof, gaat het hem in de huidige ronde vooral om de handel in agrarische produkten. Omdat men van mening is dat de wereldhandel in agrarische produkten geheel verwrongen is door het "nieuwe protektionisme" van de jaren tachtig, en dat de economieën en de landbouw daaronder lijden, stelt deze ronde zich als doel ook hiervoor een verregaande liberalisering te bekomen.

Een milieu-GATT-astrofe

Als de Uruguay-ronde begin december van dit jaar inderdaad leidt tot de beoogde liberalisering dan zal dat een grote invloed hebben op het milieu.

Liberalisering betekent: een verbod op kwoteringen en exportsubsidies, verlagen van de heffingen op importen, vermindering van steun aan de landbouwsektor en gelijktrekken van gezondheids- en kwaliteitseisen. Hierdoor zal de produktie van gewassen zich meer gaan verplaatsen naar die gebieden waar het het goedkoopste kan vanwege de klimatologische en geologische omstandigheden, lage milieu-eisen en slechtere sociale omstandigheden. De trend tot verdergaande specialisatie en intensivering zal een sterke stimulans krijgen. In gunstige gebieden zullen grote areaaluitbreidingen plaatsvinden, terwijl in minder beoogde gebieden verwaarlozing en verpaupering dreigt. Verdergaande specialisatie betekent eindeloze monokulturen en jaar na jaar hetzelfde gewas op dezelfde grond.

De ziektedruk stijgt, het gebruik van bestrijdingsmiddelen neemt toe. Intensivering en industrialisering van de landbouw blijkt in de praktijk vaak een zware belasting voor het milieu te betekenen. De produktie zal meer en meer daar plaatsvinden waar de overheid de landbouwer het minste milieueisen in de weg legt. Dit kan leiden tot een uiterst gevaarlijke ontwikkeling, waarbij de landen die het meest zorgeloos met het milieu omspringen een konkurrentieel voordeel zullen verwerven.

Hoe verwerpelijk protektionisme uit economisch oogpunt ook mag lijken, de relatieve kleinschaligheid van onze Europese landbouw die in grote mate het afwisselende landschap bepaalt, kan niet langer worden opgeofferd aan louter economisch voordeel, dat uiteindelijk enkel ten goede zal komen aan een klein aantal agro-industriële multinationals.

Duurzame landbouw

Gezien de miljarden Ecu's die de E.G. de voorbije jaren heeft moeten uitgeven om boterbergen en melkplassen weg te werken, lijkt een gedeeltelijke afbouw van de landbouwsubsidies een goede zaak. Dat is ook zo, maar daarbij is het essentieel dat een zekere landbouw- en landschapsherstructurering samengaat met het behoud van een duurzame landbouw die, naast een inkomensfunctie voor de landbouwers, een even belangrijke rekreatieve en natuurbehoudende functie moet behouden. Toch biedt de GATT-structuur enige mogelijkheden om ook het milieu kansen te bieden. Aangezien hiervan bij de huidige onderhandelingen nog geen gebruik van werd gemaakt, is het één voor twaalf voor alle organisaties die om het milieu bekommerd zijn. Zij kunnen alsnog druk uitoefenen opdat in het uiteindelijk akkoord artikels zouden worden ingelast

die het mogelijk maken om ook milieu-aspekten gewicht te geven bij het aangaan van toekomstige internationale handelsovereenkomsten.

Internationaal overleg

Het Nederlandse Centrum voor landbouw en milieu organiseerde hiertoe op 14 en 15 september jongstleden een internationale konferentie "GATT, Agriculture en Environment" die werd bijgewoond door afgevaardigden uit 20 landen en waar ook de Bond Beter Leefmilieu aan deelnam.

Daarbij werd een algemeen akkoord opgesteld waarbij de onder tekenaars er zich toe verbonden deze boodschap onder de aandacht van hun eigen regering te brengen. In deze boodschap wordt erop aangedrongen in de onderhandelingen van deze GATT-ronde een centrale plaats in te ruimen voor de bescherming van het milieu en de natuurlijke rijkdommen. De maatregelen die nog kunnen getroffen worden en waarvoor in het algemeen akkoord wordt gepleit zijn de volgende:

- 1) Het recht van regeringen om strengere eisen te stellen in verband met de bescherming van het milieu, zou door internationale normen gerespekteerd moeten worden.
- 2) Nieuwe GATT-protokollen zouden het perspectief van de Bergen-konferentie moeten bevatten, dat aandringt op erkenning in de GATT van respect voor het recht van naties op de bescherming van hun milieu, nu en in elk charter voor wereldhandel.
- 3) De huidige artikels over de GATT-werkprocedure moeten zo worden aangepast dat ook milieu-organisaties worden opgenomen in de permanente

onderhandelingen en in de algemene werking van de GATT.

Onder de ondertekenaars bevonden zich Tran Van Tinh, die de Europese onderhandelingsdelegatie leidt, en doktor Sicco Mansholt, de eerste Europese commissaris voor landbouw en degene die wordt beschouwd als de geestelijke vader van de Common Agricultural Policy. Mansholt drong er bij de ministers van handel op aan zich uit te spreken over dit akkoord. Tran Van Tinh zei dat de milieuzaken met onmiddellijke ingang prioriteit "zouden kunnen" krijgen na tekening van de overeenkomst.

Wat valt er te verwachten?

Op het huidige ogenblik zijn de

E.G.-ministers nog in discussie over een ontwerp-mandaat van de E.G.-kommissie, dat een daling van de interne landbouwsteun met 30% voorziet in een tijdspanne van vijf tot tien jaar. De compromis-tekst werd tot nog toe door verscheidene ministers verworpen om verscheidene redenen. Zo vraagt de Belgische staatssecretaris voor landbouw, De Keersmaecker, dat de bezwaren van de lidstaten tegen onderdelen van het commissievoorstel zouden worden opgenomen, waarmee hij vooral doelde op het bekomen van een waarborg voor de inkomens van landbouwers.

Daarom is er ook nog geen kans, al is die zeer klein, dat elementen van het akkoord toch nog in de definitieve eindtekst zouden worden

opgenomen. Dit zal vooral afhangen van het gewicht dat Tran Van Tinh nog kan en wil in de schaal brengen, en de druk van de nationale regeringen om deze boodschap in de overeenkomsten in te bouwen.

Indien in deze ronde geen resultaten meer zouden worden geboekt, is hiermee toch een belangrijke lans gebroken voor het opnemen van milieubelangen in volgende GATT-rondes die vrijwel zeker een nog verdere liberalisering van de landbouwhandel zullen nastreven. Het is dan een kwestie van tijdig ingrijpen... We blijven alert!

Egbert Asselman

LEZERSBRIEF

"In Ekeren is het allemaal goed afgelopen. Maar blijven rekenen op puur geluk is zoveel als spelen met mensenlevens. Een grondige evaluatie van het totale gebeuren dringt zich op. Liefst zo snel mogelijk. En op hoog niveau." (Gazet van Antwerpen 24.09.90)

Aan de minister van binnenlandse zaken,

Mogen ondergetekenden, twee bewoners van de polderdorpen Stabroek, Berendrecht-Zandvliet, zo vrij zijn ons rechtstreeks tot dat hoogste niveau te wenden om uw bijzondere aandacht te vragen voor een nog net te vermijden planologische blunder?

Wellicht is de discussie rond een nieuwe snelweg naar Nederland, de zogenaamde Haven-Zoomweg, u niet onbekend.

Wellicht bent u niet op de hoogte van de plannen om op de middenberm, tussen de twee rijrichtingen in, een dubbele spoorlijn aan te leggen als bijkomende ontsluiting voor de Antwerpse chemische bedrijven in het havengebied, in het bijzonder voor BASF. Langs deze chemische spoorlijn zouden per jaar onder andere 8.000 ton chloor worden vervoerd. Deze autosnelweg zou al het chemisch wegtransport dat via de Liefkenshoek-tunnel de rechter Schelde-oever bereikt, kanaliseren naar Nederland. Daarenboven zou deze weg gebruikt worden door de reeds bestaande massale trafiek vanuit de tientallen chemische bedrijven op de rechteroever.

U zal zich, mijnheer de minister, voorzeker kunnen inbeelden welke potentiële catastrofes schuilgaan in deze combinatie van chemische transporten. We moeten hierbij natuurlijk vermelden dat deze enorme verkeersinfrastructuur gepland is op een berm van 5 à 11 meter hoog, over een breedte

van ca. 100 m en een lengte van zo'n 7 km, doorheen en nabij woonkernen in Stabroek, Berendrecht en Zandvliet. Het is volgens ons dan ook pure waanzin om ten westen van de Stabroekse dorpskom (ca. 1 km van de kerk!) en ten oosten van Berendrecht-Zandvliet (vlakbij een sociale verkaveling en een school) een dergelijke risicovolle én natuur- en milieuschendende infrastructuur in te planten. Onze dorpen worden nu reeds met de dag meer en meer gekonfronteerd met een groeiende overlast van de haven. Deze regio gaat nu reeds door als een beschamend voorbeeld van het schrijnend gebrek aan enige vorm van ruimtelijke ordening in Vlaanderen. De enige mogelijkheid om een nieuwe verbinding met Nederland - dringend noodzakelijk om onze dorpskommen te ontlasten! - te voorzien, is het integreren van de bestaande Scheldelaan doorheen het eigenlijke havengebied. Enkel dat tracé is voldoende ver verwijderd van de bewoonde gebieden. Het biedt ook mogelijkheden genoeg om op een verantwoorde en veel minder belastende manier aan te sluiten op het Nederlandse wegennet.

In Mariaburg-Ekeren (Antwerpen) zagen we nog maar een jaartje geleden met onze eigen ogen splinternieuwe woningen optrekken vlak bij de spoorlijn van de recente bijna-ramp (lijn 12). Wie zou de politieke verantwoordelijk-

heid op zich hebben genomen bij een gebeurlijke ramp? Een bouwvergunning afleveren is toch wel degelijk een politieke beslissing, of niet?

Wie zal bij een toekomstige ramp in of bij onze dorpen de politieke verantwoordelijkheid dragen? Een dergelijke ramp is met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid te voorspellen, gezien de vormgeving en de situering van weg en spoorweg. Kunnen wij dan, als bewoners, de beleidsmensen die zopas de bouwvergunning voor weg en spoorweg hebben afgeleverd, voor het gerecht dagen?

Wij zijn uiteraard zeer verheugd om de goede afloop in Ekeren. Wij feliciteren vanzelfsprekend de vele hulpverleners voor hun inzet en competentie, zoals o.m. de BASF-veiligheidsmensen.

De kwestie Haven-Zoomweg is, in combinatie met de chemische spoorlijn, een eerste test-case waarbij aan een voorkomingsbeleid gestalte kan worden gegeven. We zijn ervan overtuigd dat wij met deze brief de gevoelens en gedachten van duizenden polderbewoners vertolken, waarbij we eveneens onze mede-bedreigden oproepen om ook hun angst en vragen kenbaar te maken bij zoveel mogelijk politieke verantwoordelijken.

Roger Torremans en Fons Mees

Het best onderhouden dorp

De eerste en enige keer dat ik in de jury zetelde voor de wedstrijd "Het Best Onderhouden Dorp", wenste ik aan elk ingeschreven dorp een prijs toe te kennen. Stuk voor stuk waren ze vlekkeloos. Elke wegberm was geschoren, elke vuilbak geledigd, de wegwijzers waren leesbaar, de wachthuisjes voor de bus spatloos, de kerkhoven zagen er hemels uit. Een van mijn kollega-juryleden was zwijgzaam. Hij was de oudste en de enige echte plattelandsbewoner. Ten slotte zei hij toch iets: "Het is allemaal veel te proper".

Deze woorden herinnerde ik mij, toen ik ontdekte, dat in één graafschap van Groot-Brittannië de wedstrijd "Het Best Onderhouden Dorp" voorzag in een speciale Prijs voor Onverzorgdheid. Een noodkreet voor het behoud van de natuur. Mocht het dorp de winnaar zijn, dan waren de planten en dieren niet de verliezer.

Dit was het dilemma dat de mensen inspireerde, die de Speciale Prijs voor Behoud van de Natuur in een goed onderhouden dorp opstelden. Zij vreesden dat dorpen die niet aan de wedstrijd meededen, omdat zij de natuurlijke planten en dieren wilden behouden, niet proper genoeg zouden gevonden worden om een hoofdprijs te winnen. Bijgevolg zouden zij apart worden beoordeeld.

Aan de juryleden voor de Speciale Prijs werd opgedragen uit te kijken naar blijken van bewuste en positieve inspanningen om de natuurlijke flora en fauna binnen de dorpsomgeving aan te trekken en te beschermen. Deze omgeving omvat zowel de wegbermen als de groene hoekjes van het dorp, zowel speelvelden als kerkhoven, zowel scholen als bibliotheken, open ruimten om en nabij herbergen en winkels, werkplaatsen en boerderijen en natuurlijk tuinen en parken.

De jury moest uitkijken naar plaatsen waar er voedingsplanten en waardplanten voor vogels en insecten groeien, waar natuurlijk

voorkomende bloemen rijkelijk geschakeerd voorkomen en naar de afwezigheid van chemische stoffen. Met andere woorden, zij keek uit naar het echte platteland. Moet het Best Onderhouden Dorp immers niet precies dat zijn? Is dat niet gewoon de échte betekenis van het natuurbehoud?

Zelfs op mijn enige uitstap als jurylid - en dat moet zo'n 15 jaar geleden zijn - werd ons opgedragen uit te kijken naar het behoud van flora en fauna. We werden eraan herinnerd dat een fijne, geschoren wegberm wilde bloemen vernielt, nog voor zij kunnen uitzaaien.

Best Onderhouden zou het wegneemen van de menselijke fouten moeten betekenen, niet het vernielen van de natuur. Geen bierblikjes in de houtkant, maar wel veel braambessen.

De man die van de Speciale Prijs droomde, geloofde niet alleen dat hagen zo gesnoeid worden dat vogels er hun nesten kunnen bouwen, maar ook, dat wij ons niet te veel moeten haasten om omgevalen bomen of bomen met gebroken stam of takken op te ruimen. Zo lang er geen gevaar bij is, moeten die blijven liggen om de flora en de insecten ter hulp te komen.

De oude heer, die er zijn kollega-juryleden van verdacht té propere ideeën op na te houden zou hiermee erg tevreden zijn geweest. Zo hij poortjes mooi gerepareerd, deurstijlen ongevaarlijk, stenen muurtjes onaangerond wenste, zo

zag hij even gaarne plekken brandnetels en wilgeroosjes.

Laatst nog reed ik door het dorp dat wij destijds bekroonden als Best Onderhouden. Een reeks herdenkingsplaten aan de muur van het gemeentehuis herinnert eraan dat het dorp is doorgegaan met juryleden blijvend te overtuigen van zijn niet nalatende zorg. Het ziet er nog altijd prachtig gemanikeerd uit. Wat er ontbreekt zijn de ruwe kanten.

Wat wij zouden willen zien, zei de opsteller van het Speciale Prijsreglement, is geen voorbehouden ruimte, maar wel dat er voorzieningen voor natuurlijke planten en dieren worden getroffen in het hele dorp.

Wanneer de Speciale Prijs voor het behoud van de natuur door een dorp is gewonnen, horen anderen ervan, wat kan aansporen om hetzelfde te doen. In stilte, hoop ik. Het laatste wat een winnend dorp nodig heeft, is een horde van bezoekers, die de plaats komen platlopen. Wanneer "Best Onderhouden" "Meest Bezocht" wordt, is de schade aangericht. Daarom vertel ik de naam niet van het dorp dat deze nieuwe prijs heeft gewonnen.

Het is zoals de Uil tot Poezemin zegde: dit is tussen ons!

Brian Redhead
in "Country Living", september 1990
Vertaling: Juul Slembrouck

Perswerk in de non-profit sektor

Deel 1: geschreven pers

Op 27 november jl. vond in Amsterdam de tweede M.C.C.-Konferentie "Omgaan met de pers in de praktijk" plaats. Aangezien het M.C.C. (Marketing & Communications Center) zich in zijn opleidingen specifiek tot het bedrijfsleven én de non-profit organisaties richt en omdat goede perskontakten voor leefmilieugroeperingen (B.B.L. en zijn leden) uiterst belangrijk zijn, nam B.B.L. graag aan deze bijeenkomst deel. Nederland heeft op het journalistieke vlak een voortreffelijke reputatie te verdedigen, en B.B.L. geloofde dat hij wat voorbereiding op mediakontakt betreft, nog één en ander van onze Noorderburen kan opsteken. Hierna zal je een samenvatting van een aantal m.i. belangwekkende tips vinden voor het weggeven van een goed interview. Veel (plaatselijke) leefmilieu-organisaties komen vaak in kranten en tijdschriften aan bod, en worden dus rechtstreeks gekonfronteerd met interviews en interviewers. Wij hopen alvast dat zij uit deze nota's enig voordeel kunnen halen. In een volgende bijdrage zullen we graag ingaan op het televisie-interview. Daarna kunnen dan enkele beschouwingen over het mediabeleid van de milieuverenigingen uitgediept worden.

Het belang van goede perskontakten

De pers, dat weet iedereen, vervult een belangrijke rol in het doorgeven van informatie over je vereniging aan het grote publiek. Voor een "nieuwe sociale beweging" is dat : bestaande leden en belangengroepen op de hoogte houden van je activiteiten; nieuwe publieksgroepen aantrekken; sponsors op basis van je akties en door je kordaat persoptreden motiveren om zich financieel met je vereniging te identificeren; je standpunten naar buiten brengen; beleidsbeïnvloedend werken (nl. het beleid goed- of afkeuren); enz.

Perswerk biedt dus verscheidene mogelijkheden en het is bijgevolg belangrijk dat je met je vereniging regelmatig in de krant komt, bij manier van spreken. Als je daar niet naar streeft, is het alsof je (voor

je niet-leden) "niet bestaat", alsof je "niets uitvoert", "niet meetelt", zelfs, alsof je jezelf en je eigenste organisatie onvoldoende belangrijk vindt voor verdere uitbreiding.

Het kan dus opportuun zijn de pers regelmatig in te richten over je activiteiten, altijd op voorwaarde natuurlijk dat je écht iets te vertellen hebt. Maar in essentie komt perswerk hierop neer : wees voorbereid ! (be prepared!)

Het interview aan de schrijvende pers

Tenzij ze je kant-en-klare persberichten integraal en ongewijzigd overnemen, zijn journalisten kritische vaklui die, alvorens een nieuwsbericht op te nemen, graag met jou een gesprek (interview) willen hebben over het door jou aangekaarte onderwerp. Het interview is begonnen voor je het

weet, maar besef wel : de spelregels hebben zo hun gevolgen...

Tien vuistregels

1. Verzeker je ervan voor je het interview aanneemt, **dat je de juiste persoon binnen je organisatie bent** om de pers te woord te staan : heb je wel recht van spreken; ben je deskundig genoeg; ben je wel taalvaardig.

2. Verzeker je ervan, voor je het interview aanneemt, **dat je iets te vertellen hebt**. Is dat niet het geval, of heeft je verhaal onvoldoende nieuwswaarde, vraag de journalist dan het interview uit te stellen of, beter, neem zelf het initiatief en bel de journalist op als je wél groot nieuws hebt. Gebrek aan nieuwswaarde wordt steeds afgestraft.

3. Bevestig je afspraak met de

journalist, liefst schriftelijk; bezorg hem/haar een plattegrond indien je op een moeilijk vindbare plek afgesproken hebt; wees op tijd; wees hoffelijk en ernstig, en zorg voor een kop koffie.

4. Bereid je op je ontmoeting grondig voor.

Maak voor jezelf een schema waarin je mogelijke vragen, antwoorden (standpunten) en argumenten kort noteert, zodat je precies weet wat je gaat vertellen en welk profiel jouw organisatie nastreeft. Neem dat schema mee als je geïnterviewd wordt. Je zal zien dat je bij het gesprek rustiger zal zijn - je moet ten slotte spreken, denken, luisteren, je gedachten ordenen en formuleren, de problematiek verbreden en nuanceren tezelfdertijd - en je maakt ongetwijfeld minder fouten. Je kan nu het gesprek met wat geluk een beetje "bijsturen", aangezien je precies weet welke punten je zeker wil aanbrengen en waar voor jouw organisatie de prioriteiten liggen. Zoek ook de nodige literatuur bijeen: een goed geschreven tekst over je reservaat, het avifaunistisch jaarboek waar je zo trots op bent, de huurovereenkomst waarover betwisting bestaat,... en je hebt natuurlijk bruikbare illustraties (foto's, grafiek, logo van de organisatie,...) bij de hand.

5. Je gesprekspartner is een professionele informatieverzamelaar, en wat je ook zegt: misschien staat het morgen in de krant. Wees niet onbesuisd, wel integendeel bedachtzaam, antwoord helder en niet langer dan nodig is. Heb je bedenktijd nodig, zeg het dan; wens je een bepaalde vraag niet te beantwoorden, zeg dat ook: je bent immers niet verplicht om te antwoorden. Bij een **telefonisch** interview moet je bijzonder behoedzaam zijn,

want, al lijkt het allemaal erg veron-schuldig, je wordt geïnterviewd. Informeer naar het blad waarvoor je gesprekspartner zegt te schrijven; praat er dus niet op los, misschien wordt je stem wel opgenomen. Het is dus geen informeel telefoongesprek.

6. Komen er veel "lastige vragen", of heb je met **hardnekkige vooroordelen** af te rekenen, dan zijn de volgende tips misschien nuttig:

- vraag meer uitleg (toelichting) over het hoe, wat en waarom van de vraag
- geef een toelichting terwijl de band afstaat, d.w.z. "off the record" ("niet voor publikatie bestemd")
- bestrijd onjuiste gegevens, argumenten of aanvallen; eventueel stuur je de interviewer naderhand een artikel dat je gelijk bewijst
- betreur misverstanden, eerder dan je op te winden.

7. Aan het einde van het interview mag je aan de journalist vragen om **het geschreven artikel eens te mogen inkijken** vooraleer het gepubliceerd wordt. Zeker wanneer het onderwerp van uw gesprek een complexe, technische aangelegenheid betreft, kan dit bevorderlijk zijn. Overdrijf hier echter niet in: als nalezen niet echt noodzakelijk is, zou je gesprekspartner je aanvraag maar als een belediging ervaren.

8. Na publikatie is de journalist en hij **alleen verantwoordelijk voor zijn artikel**. Alleen voor de letterlijke(!) citaten kan de geïnterviewde verantwoordelijk worden gesteld.

9. Ben je het toch niet eens met de gepubliceerde tekst, dan kan je een **lezersbrief** insturen. Ook hier verzeker je je van het fiat van je voorzitter en/of raad van bestuur.

In geval van smaad, opzettelijke beledigingen enz. kan je om een **rechtzetting** verzoeken. Bij onjuiste weergave van feiten en bij inbreuk op je privacy kan je naar de **rechtbank** stappen (let op: de mensen die je eventueel aanklaagt, kunnen je dit alles ook aandoen natuurlijk...).

10. Heb je in het gesprek onopzettelijk een foute bewering gemaakt, die bij de publieke opinie of bij andere belangengroepen van je vereniging mogelijk een kleine "rel" veroorzaakt, **exkuseer je dan publiekelijk**.

En vergeet nooit dat een interview pas geslaagd is wanneer het, zoals de heer Th. Kroon, hoofd Perszaken van het A.N.W.B., het zo juist uitdrukt "de weg naar het papier heeft gevonden".

Barbara De Coninck

Marketing & Communications Center

*Een divisie van het Institute for International Research
Strawinskylaan 331
NL-1077 XX AMSTERDAM
00-31-20.756.221*

Met dank aan W.W.F. Belgium

--K-O-R-T-E---B-E-R-I-C-H-T-E-N---

Jongerenprojecten

Jongerengroepen - een schoolklas, een jeugdvereniging of jeugdclub, een milieu- of natuurgroep - beschikken vaak wel over het nodige enthousiasme om dergelijke projecten uit te voeren, maar staan voor onvoorziene uitgaven: materiaal moet worden aangekocht of gehuurd, men dient een verzekering af te sluiten, men heeft plantgoed nodig, er zijn transport-, organisatie- en administratiekosten...

Voor haar jubileumeditie van de "Jeugdactie Natuurbeheer en Landschapszorg 1991", die voor de 20e maal wordt georganiseerd, stelt de Stichting Leefmilieu een totaal bedrag van 1,5 miljoen BF beschikbaar. Daarmee hoopt de Stichting een 60 tot 80-tal konkrete jongerenprojecten inzake natuurbeheer en landschapszorg te kunnen verwezenlijken.

Alle jongerengroepen (leeftijd tussen 15 en 25 jaar) in Vlaanderen kunnen een projekt, dat zij in de loop van 1991 wensen te realiseren, indienen bij de Stichting Leefmilieu vzw, p/a Kredietbank, Kipdorp 11 - 2000 Antwerpen, en dit voor 15 februari 1991.

Het dossier, voorafgegaan door een officieel deelnameformulier, dient in 7 exemplaren te worden bezorgd.

De inzenders van projecten worden verondersteld kennis te hebben genomen van het reglement van de "Jeugdactie Natuurbeheer en Landschapszorg 1991". Dat vindt men, samen met nog heel wat nuttige informatie en suggesties over de Jeugdactie en met een officieel deelnameformulier, in een folder. Deze ligt vanaf begin december 1990 ter beschikking in alle Kredietbankkantoren of kan worden aangevraagd bij de Stichting Leefmilieu vzw, p/a Krediet-

bank, Kipdorp 11, 2000 Antwerpen (tel.:03/231.64.48).

Leefmilieu in België

Het staatssekretariaat voor leefmilieu heeft in oktober een statusrapport 1990 aan de pers voorgesteld, onder de titel "Leefmilieu in België. Nu en morgen."

Bedoeling was de verspreide en soms technische leefmilieu-informatie te bundelen in een zo bevatelijk mogelijke vorm. Zo moet dit bijdragen tot een beter begrip van en verdere sensibilisering voor de leefmilieuproblematiek.

Het rapport telt acht delen: lucht, lawaai, water, verontreiniging van de zee, bodem, radio-aktiviteit, afval en technologische risico's. De uitgave is voorzien van heel wat kaartjes, grafieken en tabellen. Het statusrapport telt ongeveer 450 bladzijden en kost 395 BF.

U kan het bestellen door dit bedrag over te schrijven op rekeningnummer 000-0014702-55 van Inbel met vermelding "statusrapport 1990".

Vorming in de gemeente

De Wakkere Burger organiseert vormingsavonden voor gemeentelijke adviesraden. Vertrekpunt van het vormingsprogramma is de eigen situatie en de konkrete vragen van deze adviesraden. Volgende tema's kunnen onder andere aan bod komen:

- mogelijke vormen van samenwerking tussen het gemeentebestuur en de adviesraad
- initiatieven om de ruime bevolking bij de werking van de adviesraad te betrekken
- hoe beter vergaderen
- hoe meer mensen de kans geven aan bod te komen

De adviesraad kan samenwerken

met De Wakkere Burger aan het opstellen van een afsprakennota, het bekijken van de relatie met het bestuur, en aan het formuleren van adviezen.

De Wakkere Burger organiseert het vormingsaanbod in samenwerking met verschillende raden samen die in een bepaalde regio rond een tema werken. Er wordt gedacht aan jeugdraden, milieuraden, raden voor ontwikkelings-

samenwerking, ...

Voor meer Informatie:

De Wakkere Burger vzw

Liedtsstraat 27-29

1210 Brussel, 02/242.54.15

Oost-Europa

Het W.W.F. verklaart in een rapport dat de nieuw opgerichte "Europese Bank voor Heropbouw en Ontwikkeling" de zorg voor het leefmilieu in zijn leenpolitiek moet inbouwen om er aldus voor te zorgen dat de economische groei in Centraal- en Oost-Europa het leefmilieu niet verder aantast. 19 konkrete aanbevelingen worden gegeven.

De statuten van de bank werden in mei door 40 landen, de E.G. en de Europese Investeringsbank ondertekend. De E.G.-landen hebben 51% van het kapitaal in handen, de Verenigde Staten 10%.

Deze statuten speciëren dat de bank over een kapitaal van 12 miljard dollar zal beschikken om "de overgang naar een open markteconomie te vergemakkelijken" en om "privé- en ondernemingsinitiatieven te stimuleren in Centraal- en Oosteuropese landen die de principes van de meerpartijdemocratie, het pluralisme en de markteconomie aanhangen en toepassen".

De statuten vereisen ook dat de bank in haar activiteiten een

--K-O-R-T-E---B-E-R-I-C-H-T-E-N---

ekologisch verantwoorde en duurzame ontwikkeling bevordert. Het leefmilieu is in geheel Centraal- en Oost-Europa en nijpend probleem. Sommige streken, zoals Boven-Silezië in Polen en Noord-Bohemen in Tsjechoslowakije, hebben te kampen met een akute verslechtering van het leefmilieu, die de gezondheid van miljoenen burgers in gevaar brengt en die het de lokale industrieën bijzonder moeilijk maakt om zuivere grondstoffen te vinden. Gebieden met extensieve bosbouw zijn in verscheidene landen zwaar aangetast of ten dode opgeschreven, terwijl de expansieve landbouwzones te lijden hebben onder een overmatig gebruik van pesticiden en meststoffen, het dichtslaan van de bodem en een verkeerd beleid. Het rapport "The European Bank for Reconstruction and Development: an Environmental Opportunity" is te bestellen bij het

*Wereld Natuur Fonds,
Waterloosesteenweg 608,
1060 Brussel, 02/347.47.70.*

Natuurgids

Het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie organiseert jaarlijks een aantal cursussen voor natuurgids in Vlaanderen. In januari en februari 1991 start een aantal van dergelijke cursussen op volgende plaatsen:

provincie Antwerpen (Deurne, Edegem, Herentals en Retie);
provincie Brabant (Halle);
provincie Limburg (Lummen);
provincie Oost-Vlaanderen (Aalst en Dendermonde);
provincie West-Vlaanderen (Blankenberge en Kortrijk).

Het programma omvat een 30-tal activiteiten (voordrachten en excursies).

In de cursus wordt geleerd

hoe men andere mensen kan interesseren voor hun omgeving en hoe ze te motiveren om de natuur te beschermen. Uiteraard leert elke cursist veel over de natuur in eigen omgeving.

Een greep uit het programma: studie van de plantenwereld, studie van de dierenwereld, inleiding tot de ecologie, geologie en bodemkunde, excursies naar een bosgebied, een heidegebied, een waterrijk biotoop, het strand en de duinen en naar een parklandschap, algemene milieuproblematiek, milieuwetgeving, natuurbehoud en milieubeheer.

Het inschrijvingsgeld bedraagt 3.500 BF (alles inbegrepen: handboek cursus natuurgids, autobus-excursies, enz.).

Een volledig programma kan vrijblijvend aangevraagd worden bij:
*Centrum voor Natuurbeschermings-
educatie, Ommeganckstraat 20,
2018 Antwerpen, tel. 03/226.02.91
(tijdens kantooruren).*

Milieubeleid

De dienst vorming van het Hoger Instituut voor de Arbeid richt een seminariereeks in met als onderwerp "Milieubeleid in de onderneming. Een praktische introductie". Bedoeling is een beknopte inleiding in de milieukunde te bieden. De reeks is specifiek bedoeld voor veiligheidsdeskundigen die reeds enkele jaren in de praktijk staan en die met deze problematiek worden gekonfronteerd.

De seminaries gaan door op dinsdag, vanaf 8 januari tot 19 maart, om de veertien dagen. Per dag wordt een ander domein behandeld: het milieu als beleidsprioriteit voor de bredere maatschappij en van de onderneming, luchtvervuiling, afvalwater, vaste afvalstoffen en bodemwater, varia.

De seminaries gaan door in

Pellenberg. De ganse reeks kost 20.000 BF, syllabi inbegrepen. Voor meer inlichtingen:

HIVA-vorming
Weligerveld 6
3212 Pellenberg
tel. 016/46.39.93

Vogels te Hoboken

Vogels van de Hobokense Polder, zo heet de nieuwe rijkelijk geïllustreerde brochure van de Werkgroep Hobokense Polder (WHOP). Vogelkenner Bert Mertens bespreekt 16 jaar vogelwaarneming in één van Vlaanderens meest opmerkelijke vochtige natuurgebieden.

In een overzichtelijke tabel wordt van bijna 200 vogelsoorten vermeld wanneer men ze kan waarnemen. Verder wordt er ook veel aandacht geschonken aan de broedvogels van de Hobokense Polder (met o.a. een inventarisingsmethode en een bespreking van alle soorten per biotoop). De zelf uitgewerkte broedvogelwaardering wordt door de auteur vergeleken met waardebeoordelingen uit gelijkaardige gebieden in Nederland. Bovendien wordt er ook een vogelwandeling beschreven doorheen de Hobokense Polder (inclusief plannetje!) met enkele interessante "vogelkijkplaatsen". Kortom, een brochure die zowel interessant is voor de gevorderde ornitoloog als voor de fervente wandelaar-vogelliefhebber. Deze 60 pagina's tellende brok informatie is te bekomen door 210 BF (180 BF + 30 BF verzendingskosten) te storten op rekeningnummer 001-1155525-40 van WHOP vzw met vermelding "vogelbrochure".

Meer informatie is te bekomen bij

*F. Thys
A. Einsteinlaan 22
2660 HOBOKEN
03/830.20.51*

Milieukerngegevens Nederland, onder redactie van A. Adriaanse, te verkrijgen bij Samsom H.D. Tjeenk Willink bv, Postbus 4, 2400 MA Alphen aan den Rijn, Nederland, tel. 00/31/01720.66576; 1990, 529 p., geïllustreerd, genaaid, ISBN 90-6092-4770, 150 gulden.

Dit boek bevat een schat aan informatie en cijfergegevens over de milieutema's (verzuring, vermesting, verdroging, afval en verspreiding van gevaarlijke stoffen) in Nederland. Dan volgt een uitgebreid stuk over de veroorzakers van milieuhinder zoals de landbouw, verkeer, elektriciteitsproducenten, raffinaderijen, chemische industrie, consumenten en bouw. Tot slot belicht men enkele milieugevoelige functies en gebieden (wonen, recreatie, visserij, natuur en landschap, de Rijn en de Noordzee) met een beknopt overzicht van de Nederlandse milieuwetgeving. Alle gegevens kaderen in een meer duurzame beleidsdoelstelling.

Het bosdecreetboek, door F. Janssens en J. De Schuyter, van Uitgeverij Vanden Broele, Hoge Weg 12, 8200 Brugge, tel. 050/31.82.30; 1990, basiswerk van 234 p., losbladig, ISBN 90-0267-818-1, 1550 fr. zonder aanvullingen (exklusief verzendingskosten).

In het basiswerk wordt artikel per artikel ingegaan op het nieuwe bosdecreet van 13 juni 1990 door twee ingenieurs van Waters en Bossen. De kern van dit decreet is de invoering van het beheersplan, ook voor de privébossen. In de bijwerkingen zullen uitvoeringsbesluiten, verklarende modellen en rechtspraak behandeld worden.

Pleidooi voor een "reclamecode milieu", van Johan Bakker, Ver-

eniging Milieudefensie, Damrak 26, 1012 LJ Amsterdam, tel. 00/31/20/22.13.66, 1989, 28 p.; 7,50 gulden.

De beeldvorming over het milieu is verwarrend en misleidend. De konsument wordt geacht zijn verantwoordelijkheid ten overstaan van het milieu te kennen en ernaar te handelen. De reclamewereld en fabrikanten prijzen kleine produktverbeteringen aan als reële doorbraken van milieuvriendelijkheid. Allerlei voorbeelden uit de reclamewereld passeren de revue.

Nieuwe materialen en milieu, P. Vergragt, MAT Scheikunde, Rijksuniversiteit Groningen, Nijenborgh 16, 9747 AG Groningen, Nederland; 1989, 70 p., 10 gulden (inklusief verzendingskosten). In het kader van de preventieve aanpak van milieu-en afvalproblemen is het interessant te weten welke milieu-effecten nieuwe materialen teweegbrengen. Deze studie stelt hiervoor milieuprofielen op met als gevallen studie technische kunststoffen.

Asbest, van H. Simonse en F. Tuinstra, uitgegeven bij Boom, verdeeld door Denis en C°, Sterckshoflei 28-30, 2100 Antwerpen, tel. 03/321.38.52; 1990, 91 p., genaaid, ISBN 90-6009-952-4, 450 fr., boekhandel.

In de reeks "Milieu-informatie" is dit boekje een inleiding op de asbestproblematiek, geschreven door twee journalisten. Naast de eigenschappen en milieu-effecten van asbest, gaat het vooral over asbest in het bedrijfsleven.

Vissen voor je brood, van Dick Schaap met foto's van Ab Koers; uitgegeven bij Strengtholt, ver-

deeld door Standaard Uitgeverij, Belgiëlei 147a, 2018 Antwerpen, tel. 03/239.59.00; 1990, 136 p., gebonden, ISBN 90-6010-708-X, 790 fr., boekhandel.

De laatste jaren is er in de visserij veel veranderd. De overbevissing is een reëel probleem. Daarnaast is het boek vooral een verslag van het reilen en zeilen in de visserijsector, zowel vroeger als nu.

Preventie-en recuperatieplan; OVAM, Kan. De Deckerstraat 22, 2800 Mechelen; 1990, 91 p., 100 fr. overschrijven op rek.nr. 000-0854574-04.

In het kader van het afvalstoffenplan 1991-1995 worden zowel de mogelijkheden voor preventie, scheiden aan de bron (de proefprojecten) en rekuperatie van afval geëvalueerd. Deze mogelijkheden worden vertaald in bedrijfsinstrumenten. Het geheel blijkt echter te weinig in detail uitgewerkt.

Goederenvervoer en leefmilieu, van P.A. Bouman, P.J.L. Kluit, Th. J.H. Schoemaker en J. van der Waard; uitgegeven bij Technische Universiteit Delft, Fakulteit der Civiele Techniek, Vakgroep Verkeer, Julianalaan 134, NL-2600 AA Delft; 1990, 185 p., ISSN 0920-0592, 45 gulden, rapportnr. VK 6401.301.

Voor sommige stoffen is de emissie in de lucht door goederenvervoer groter dan deze van het personenvervoer. Verder is ook de verstoring zoals lawaai, stank en verkeersonveiligheid opgenomen. In deze studie is berekend welk deel van de aantasting van het leefmilieu van het goederenvervoer afkomstig is. Het wegvervoer komt er als grootste vervuiler uit. Met veel Nederlandse cijfergegevens.

Een educatief reservaat... een laboratorium in volle natuur, Wereld Natuur Fonds, Waterloosteenweg 608, 1060 Brussel, tel. 02/347.30.30, 1990, 40 p., 80 fr.

Een praktisch boek voor het aanleggen van een natuureducatief reservaat, zowel op school als in je eigen tuin. De keuze van een terrein, de inrichting van het reservaat, de aanleg van diverse milieus (vijvers, planten, hooiland) en ook het maken van kompost en een edukatieve wandelweg komen aan bod.

Catalogussen natuur- en milieu-educatie 1990, Landelijk Steunpunt N.M.E. en MilieuBoek (adres zie kader), 1990, 2 maal 16 p., gratis te verkrijgen bij MilieuBoek (verzendingskosten niet inbegrepen). Er is een katalogus voor het basisonderwijs en één voor het voortgezet onderwijs. Het materiaal is gerangschikt per thema: water, bodem, lucht, milieu en omgeving, mens en maatschappij, derde wereld, natuur en landschap, afval en energie.

De in deze rubriek opgenomen publicaties zijn, tenzij vermeld, niet verkrijgbaar bij de Bond Beter Leefmilieu. Ze kunnen wel, na telefonische afspraak, geraadpleegd worden in onze milieubibliotheek (Luxemburgstraat 20, 1040 Brussel, tel. 02/514.05.00).

Gelieve de boeken te bestellen via de betreffende uitgeverij of de boekhandel: adres, telefoon, prijs en eventueel rekeningnummer worden telkens vermeld. Steeds de titel van het gewenste boek aanduiden, indien men via een rekeningnummer bestelt!

Vele van de Nederlandse uitgaven zijn verkrijgbaar bij Stichting Milieuboek, Henri Polaklaan 42, NL-1018 CT Amsterdam, tel. 00/31/20/24.49.89.

De goedkoopste manier om een boek in het buitenland te bestellen is per internationale postwissel. Formulieren hiervoor zijn in de postkantoren verkrijgbaar.

Economische en fiscale aspecten van de monumentenzorg, onder redactie van Marc Rosiers, Koning Boudewijnstichting, Brederodestraat 21, 1000 Brussel, 02/511.18.40, 1990, 106 p., genaaid, ISBN 90-5130-030-1, 300 fr.

Studie nr.2 verschenen in de reeks Monumentendossiers poogt het vooroordeel dat monumentenzorg veel geld opsorpt en weinig rendeert, op een objectieve wijze te weerleggen. Na een hoofdstuk wetgeving volgt een analyse van vraag en aanbod, alsook van de fiscale aspecten. In het dossier wordt tevens aandacht gevraagd voor niet-becijferbare waarden.

De mestwetgeving: evaluatie en voorstellen voor nieuw beleid, Centrum Landbouw en Milieu, Oude Gracht 197, 3511 NG Utrecht, Nederland, tel. 00/31/30/322.481; 1990, 122 p.; 22,50 gulden.

Dit rapport is een kritiek op het huidige Nederlands beleid ter bestrijding van het mestoverschot. De voorstellen hoe het dan wel kan, kwamen tot stand in nauwe samenwerking met de boeren. Het C.L.M. pleit o.a. voor een vleeskwotering, een nieuw heffingensysteem via de mineralenbalans, een opslagplicht voor mest in de bedrijven.

Het nieuwe stadsontwikkelingsbesluit, onder redactie van B. Bouckaert en G. Allaert, uitgegeven bij Die Keure, Oude Gentweg 108, 8000 Brugge, tel. 050/33.12.35, 1989; 172 p., ISBN 90-6200-275-7, 850 fr.

Dit juridisch boek behandelt het Vlaams stadsontwikkelingsbesluit, dat het stedelijk verval wil tegengaan door een samenwerking tussen private en publieke organen. In deze uitgave worden vooral de juridische en planologische gevolgen behandeld. In het deel met de sociale aspecten wordt

de doeltreffendheid van dit besluit in twijfel getrokken door de buurtorganisaties.

De grote schoonmaak, uitgegeven door de Chemiewinkel van de Universiteit van Amsterdam, Postbus 20242, NL-1000 HE Amsterdam, tel. 00/31/20/5255607, 1989, 147 p., ISBN 90-71672-09-3, 10 gulden (verzendingskosten niet inbegrepen).

Deze brochure is een evaluatie van de chemische werking en gezondheidsrisiko's van professionele schoonmaakmiddelen. Met telkens de samenstelling van de verschillende soorten schoonmaakmiddelen. Met begrippenlijst en merknamen. Jammer dat niet verder ingegaan wordt op de overige milieu-effecten.

Leven op aarde: hoe lang nog? met medewerking van Donaat Cosaerts, Michel Franssens, Luc Goeteyn e.a., van de Kristelijke Werknemersbeweging (K.W.B.), Lakensestraat 76, 1000 Brussel, tel. 02/210.88.11; 1990, 272 p., ISBN 90-6334-362-0, 530 fr. (voor niet-leden) storten op rekeningnummer 799-5500030-35, ook in de boekhandel verkrijgbaar.

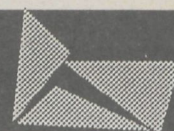
Nu het leefmilieu de brede maatschappelijke toer opgaat, is een beter inzicht in de milieu-problematiek onontbeerlijk. De K.W.B. plaatst deze in een ruimer sociaal-ekonomisch perspectief met aandacht voor de economische en politieke belangengroepen achter de schermen. Enkele deelproblematieken die besproken worden: de auto, afval, energie, landbouw en zware metalen. Met op het einde een hoofdstuk werknemersbeweging en milieu.

Martine Langen

PUZZELEN

Rivierpuzzel

Met behulp van de hieronder gegeven lettergrepen kunnen de namen van 20 rivieren gevormd worden. Bij een juiste oplossing vormen de beginletters van boven naar beneden gelezen de naam van een onderdeel van een waterzuiveringsinstallatie. De naam van dit onderdeel dient ons te bereiken voor 1 februari op volgend adres: Milieurama puzzelen, Luxemburgstraat 23/5, 1040 Brussel.

Lettergrepen: BAR/BE/BER/BRO/DER/DUS/E/EL/EU/FRAAT/GE/GER/IE/IN/KAR/KE/KO/KU/LEE/LY/MA/MI/MOIS/NE/NE/NE/NE/NEC/NI/OI/OUR/PA/PEL/PER/ROW/RU/SE/SE/TE/TE/THE/VES/WIN/ZEN.

1. Zijrivieren van de Ourthe . . . . .
2. Waalse zijrivier van de Seine . . . . .
3. Rivier te Durbuy . . . . .
4. Dijle en Nete . . . . .
5. Zijriviervan van de Maas . . . . .
6. Rivier te Hamburg . . . . .
7. Brusselse "riool" . . . . .
8. Zijrivier van de IJzer . . . . .
9. Rivier te Lier . . . . .
10. Rivier in Finland . . . . .
11. Rivier in Pakistan . . . . .
12. Rivier in Stuttgart . . . . .
13. Zijrivier van de Demer . . . . .
14. Rivier te Bouillon . . . . .
15. Rivier in Z.O.-Ierland . . . . .
16. Rivier in N.O.-Spanje . . . . .
17. Rivier in Oost-Siberië . . . . .
18. Rivier in Noord-Joegoslavië . . . . .
19. Rivier in Mesopotamië . . . . .
20. Westafrikaanse rivier . . . . .

Oplossingen van het oktober-nummer:

1. Oorworm; 2. Nachtpauwoog; 3. Zijderups; 4. Eendagsvlieg; 5. Libel; 6. Iepespintkever; 7. Eikebladroller; 8. Veenmol; 9. Eikelsnuitkever; 10. Horzel; 11. Emelt; 12. Engerling; 13. Ritnaald; 14. Schrijvertje; 15. Hoofdluis; 16. Anofeles; 17. Aastor; 18. Nummervlinder; 19. Termiet; 20. Johanneskever; 21. Elzehaantje.
Het door biologische tuiniers geliefde insekt is het onze-lieve-heershaantje.

Uit de juiste oplossingen werd Karine De Bock uit Temse geloot. Zij zal eerstdaags een boekenpakket ontvangen.

Dirk Serneels

KALENDER

KURSUS MILIEUBEHEER

De Vereniging voor ingenieurs van de fakulteit der landbouwwetenschappen (V.I.F.L.) van de K.U.Leuven organiseert een cursus milieubeheer in samenwerking met de Bodemkundige Dienst van België.

In die cursus worden technische milieu-aspekten uitgelegd en aan de hand van praktijkvoorbeelden toegelicht. De verschillende milieuvergunningen evenals de rol en bevoegdheden van de verschillende overheidsdiensten komen uitvoerig aan bod.

Deze opleiding is bedoeld voor allen die rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken zijn bij activiteiten welke milieu-effecten kunnen veroorzaken: bedrijfsleiders, milieuverantwoordelijken, werknemers, ambtenaren, ingenieurs, juristen, enz. De cursus wordt gegeven op donderdagnamiddagen 17 januari (milieurecht), 24 januari (afvalwater), 31 januari (afvalstoffen), 7 februari (bodem en grondwater), 21 februari (luchtverontreiniging), 28 februari (geluid en radioactieve straling), 7 maart 1991 (milieuvergunning).

De deelnameprijs bedraagt 1.500 BF per module of 7.000 BF voor de volledige cursus. Het hele gebeuren gaat door in het Landbouwinstituut van de K.U.Leuven.

Inlichtingen over het cursusprogramma kunnen bekomen worden bij de

Bodemkundige Dienst van België

t.a.v. F. Van Boven

W. De Croylaan 48

3001 HEVERLEE-LEUVEN

016/22.54.26

MILIEUBELASTING

De volgende vormings- en ontmoetingsdag van Aktie Strohalm heeft als thema "Milieubelasting: wie betaalt de rekening?". Het wordt met ander woorden een studiedag over de band tussen geld en milieu naar aanleiding van de verplichte heffing van het Vlaamse gewest "ter bescherming van de oppervlaktewateren tegen verontreiniging". Er zullen een aantal initiatieven van de basis getoetst en versterkt worden. Men wil ook trachten een gemeenschappelijke visie te ontwikkelen ten opzichte van de nieuwe milieubelasting.

Die dag zal doorgaan op 12 januari 1991 te Averbode. Ze is vooral gericht tot mensen uit vakbonden, milieubeweging, VRAK, K.v.S., Netwerk Kristelijke Basisgroepen,... De deelname in de onkosten bedraagt 300 à 650 BF.

Meer inlichtingen hierover op het *Bezinningscentrum*

Norbertijnenabdij

Abdijstraat 1

3281 AVERBODE

013/77.29.01

MILIEURAMA IS HET MAANDBLAD VAN DE BOND BETER LEEFMILIEU

Redactie en administratie

Bond Beter Leefmilieu
Luxemburgstraat 23/5, B-1040
Brussel tel.: 02/5140500

Jaarabonnement

500 BF te storten op
rek. nr. 001-1475409-18 van de
Bond Beter Leefmilieu vzw.
Steunabonnement: 1000 BF
Buitenland: 650 BF
Los nummer: 50 BF

**Hoofdredakteur en
verantwoordelijke uitgever**
Lieve Grauls

Eindredakteur
Bert Eskens

Werkten mee aan dit nummer:

Egbert Asselman
Bart Boets
Marc Corbeels
Rik De Baere
Barbara De Coninck
Herman Gobel
Luc Goeteyn
Bruno Hamels
Martine Langen
Bea Lootens
Marc Meeus
Ingrid Pauwels
Dirk Serneels
Juil Slembrouck
Mauricette Van Houdt
Luc Verhaegen (omslagfoto)
Jan Verheeke
Bruno Wens

Vormgeving

MIOS vzw, Artesiëstraat 25,
1000 Brussel, Tel. 02/513.32.60

Copyright

Overname van artikels wordt
aanbevolen, mits bronvermelding.

UITERAARD WERD OOK DEZE
MILIEURAMA GEDRUKT OP
KRINGLOOPPAPIER.

'n nieuwe Krekelspaarder mag best gezien worden

'n Krekelspaarder is er twee waard. Want hij spaart voor zichzelf en meteen ook voor beloftevolle en vernieuwende projecten in de sfeer van milieuzorg, welzijnswerk, emancipatie en

integratie. Projecten die met de hulp van Netwerk Vlaanderen en vele Krekelspaarders werk maken van 'n beetje mens- en milieuvriendelijker Vlaanderen. Loop eens langs in je ASLK-agentschap of bel naar

Netwerk Vlaanderen (02/241 19 97). Weet je meteen alles over Krekelsparen.

En over je exclusieve solidariteits-T-shirt.

**Gratis. 'n T-shirt voor elke
nieuwe Krekelspaarder**

netwerk

Initiatieven die via Netwerk kunnen rekenen op Krekelsparen: NCOS-Docent - documentatiecentrum over de Derde Wereld • Casablanca - Migrantenvrouwenwerking • Izon - Isolatie & zonnenergie • Amerijte - Kraamcentrum voor bewust beleven van de bevalling • De Wroeter - Activiteitsboerderij • Alfabetisering Vlaanderen • 't Hinkelspel - Cooperatief kaasbedrijf • De Kriker - Garagecollectief • AIDS-Team • Stadswinkel Brussel - Centrum voor kwalitatief woon- en leefmilieu en 200 andere